

T.C.
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı
Beden Eğitimi ve Spor Öğretimi Tezli Yüksek Lisans Programı

**ERKEK FUTBOLCULARIN KADIN HAKEM MAÇ
DENEYİMLERİNİN TOPLUMSAL CİNSİYET AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

Merve ÖZDEMİR
Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Mehmet ULAŞ

Burdur, 2024

T.C.
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı
Beden Eğitimi ve Spor Öğretimi Tezli Yüksek Lisans Programı

**ERKEK FUTBOLCULARIN KADIN HAKEM MAÇ
DENEYİMLERİNİN TOPLUMSAL CİNSİYET AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

Merve ÖZDEMİR
Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Mehmet ULAŞ

Burdur, 2024

MAKÜ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS JÜRİ ONAY FORMU

M.A.K.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun tarih ve sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından tarihinde tez savunma sınavı yapılan Merve ÖZDEMİR'in "Erkek Futbolcuların Kadın Hakem Maç Deneyimlerini Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi" konulu tez çalışması Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE (TEZ DANIŞMANI) :Doç. Dr. Mehmet ULAŞ

ÜYE :

ÜYE :

ONAY

M.A.K.Ü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve/..... sayılı kararı.

İMZA / MÜHÜR

BİLDİRİM

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu taahhüt edip, tezimin kaynak göstermek koşuluyla aşağıda belirttiğim şekilde fotokopi ile çoğaltılmasına izin veriyorum.

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezim/Raporum sadece Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumunyıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Merve ÖZDEMİR

Tarih

İmza

TEŞEKKÜR

Lisans ve lisansüstü eğitimim boyunca eğitim anlamında, kişiliği, insanlığı ve çalışkanlığı ile bana örnek olan, çalışmanın gerçekleştirilmesi sırasında büyük sabırla yardımlarını ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, çalışmama olumlu katkılarda bulunan değerli hocam Doç. Dr. Mehmet ULAŞ' a çok teşekkür ederim.

Uzun süredir büyük bir gurur ve özveriyle sürdürdüğüm klasman futbol hakemliğinde, kendimle ve kadınların gücünü tüm alanlarda göstermeye çalışan hemcinslerimle gurur duyuyor, onlara ve kendime teşekkür ediyorum. Birlikte daha büyük başarılarla ulaşacağımıza, varlığımızı güçlendireceğimize sonsuz inanıyorum.

Hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, her zaman yanımda olan ablam Ayşe ÖZDEMİR, annem Selma ÖZDEMİR ve aile büyüklerime, küçüklerime sonsuz teşekkür ederim.

Sevgi ve desteğiyle hayallerime yaklaşmamı sağlayan hayat arkadaşım Mertcan ERÖLMEZ' e çok teşekkür ederim.

Yokluğuna alışamadığım canım babam Turgut ÖZDEMİR, Lisans eğitimimi dereceyle tamamladığımda ne kadar mutlu ve gururluydun. Lisansüstü eğitimimde ve atama sürecimde yanımda olamasan da başarılarımı gördüğünü ve gurur duyduğunu biliyorum. Sana verdiğim sözü tutuyorum.

"Sana söz, babasının kızı diyecekler..."

**Erkek Futbolcuların Kadın Hakem Maç Deneyimlerini Toplumsal Cinsiyet
Açısından İncelenmesi
(Yüksek Lisans Tezi)**

Merve ÖZDEMİR

ÖZ

Bu çalışmada erkek futbolcuların kadın hakem maç deneyimlerinin ortaya çıkartılması ve bu deneyimlerin toplumsal cinsiyet açısından ele alınması amaçlanmıştır. Araştırma da nitel araştırma yöntemlerinden Fenomenoloji (Olgubilim) deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2022-2023 sezonu Türkiye Futbol Federasyonunun düzenlediği amatör liglerde aktif olarak futbol oynayan erkek futbolcular oluşturmuştur. Araştırmanın verileri yarı-yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizi içerik analizi yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Verilerin çözümlenmesi sonrasında erkek futbolcuların kadın hakem maç deneyimleri “kadın hakemin sahip olduğu özelliklere ilişkin deneyimleri”, “erkek futbolcuların kendi davranışları ile ilgili deneyimleri” ve “kadın hakemlerin maç yönetim tarzlarına ve maç atmosferine ilişkin deneyimleri” olmak üzere 3 tema altında ele alınmıştır. Sonuç olarak; erkek futbolcuların kadın hakem maç deneyimlerinde biyolojik cinsiyetin ve toplumsal cinsiyetin etkisi olsa da aslında kadın hakemlerinde hakemlik sürecinde bunlara benzer deneyimler yaşadıkları literatürde görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Futbol, Futbolcu, Hakem, Kadın Hakem, Toplumsal Cinsiyet.

Sayfa Adedi: 69

Danışman: Doç. Dr. Mehmet ULAŞ

**Investigation of Male Football Players' Match Experiences of Female Referees
in Terms of Gender
(Master Thesis)**

Merve ÖZDEMİR

ABSTRACT

In this study, it was aimed to reveal the match experiences of male soccer players with female referees and to examine these experiences in terms of gender. Phenomenology (Phenomenology) design, one of the qualitative research methods, was used in the research. The study group of the research consists of male football players actively playing football in amateur leagues organized by the Turkish Football Federation in the 2022-2023 season. The data of the research were collected with a semi-structured interview form. The data obtained within the scope of the research were analyzed using content analysis method. After the analysis of the data, the match experiences of male football players with female referees were handled under 3 themes: "experiences about the characteristics of female referees", "experiences of male football players about their own behaviors" and "experiences of female referees about match management styles and match atmosphere". As a result, it has been seen in the literature that although biological sex and social gender have an effect on male soccer players' experiences of female referees, female referees have similar experiences in the refereeing process.

Key Words: Football, Soccer Player, Referee, Women Referee, Social Gender.

Page Number:69

Supervisor: Associate Prof. Dr. Mehmet ULAŞ

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	i
ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR	ii
TABLolar DİZİNİ	vii
KISALTMALAR	viii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	3
1.3. Araştırmanın Amacı	4
1.4. Araştırmanın Önemi	4
1.5. Sınırlılıklar	4
BÖLÜM II	5
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	5
2.1. Kuramsal Çerçeve	5
2.1.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet.	5
2.1.2. Toplumsal Cinsiyete Yönelik Kuramlar.	8
2.1.3. Toplumsal Cinsiyet ve Spor	13
2.1.4. Kadın ve Spor	15
2.1.5. Futbol ve Kadın Hakemler	17
2.2. İlgili Araştırmalar	19
BÖLÜM III	27
YÖNTEM	27
3.1. Araştırmanın Modeli	27
3.2. Çalışma Grubu	28
3.3. Veri Toplama Araçları	28
3.4. Verilerin Analizi	29
3.5. Geçerlik ve Güvenirlik	30
BÖLÜM IV	31
BULGULAR VE YORUM	31

4.1. Tema. 1: Erkek Futbolcuların Kadın Hakemin Sahip Olduğu Özelliklere İlişkin Deneyimleri.....	32
4.1.1. Fiziksel Özellikler Alt Teması	32
4.1.2. Psikolojik Özellikler Alt Teması.....	33
4.1.3. Oyun Bilgisi Alt Teması	34
4.2. Tema 2: Futbolcuların Kendi Davranışları ile İlgili Deneyimleri.....	35
4.2.1. Davranışları Kontrol Etme Gereksinimi(Hissi)	35
4.2.2. İletişimde Seçici Olma	36
4.3. Tema 3: Erkek Futbolcuların Kadın Hakemlerin Maç Yönetim Tarzlarına ve Maç Atmosferine İlişkin Deneyimleri.....	37
4.3.1. Oyun ve Atmosfere Olumlu Etkisi.....	38
4.3.2. Oyun ve Atmosfere Olumsuz Etkisi	39
BÖLÜM V	41
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	41
5.1. Sonuç ve Tartışma	41
5.2. Sonuç	44
KAYNAKÇA.....	47
ÖZGEÇMİŞ	57

TABLolar DİZİNİ

<u>Tablolar</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. Tema, Alt Temalar ve Kodlar Tablosu.....	31
Tablo 2 Tema 1: Erkek Futbolcuların Kadın Hakemin Sahip Olduğu Özelliklere İlişkin Deneyimleri Teması, Alt Temalar ve İlgili Kodlar Tablosu.....	32
Tablo 3. Tema: 2 Futbolcuların Kendi Davranışları ile İlgili Deneyimleri Teması, Alt Temalar ve İlgili Kodlar Tablosu.....	35
Tablo 4. Tema 3:Erkek Futbolcuların Kadın Hakemlerin Maç Yönetim Tarzlarına ve Maç Atmosferine İlişkin Deneyimleri Teması, Alt Temalar ve İlgili Kodlar Tablosu.....	38

KISALTMALAR

FİFA :Federation Internationale de Football Association / Futbol Federasyonları Birliđi

IOC : Uluslararası Olimpiyat Komitesi

KASFAD : Kadınlar için Spor ve Fiziksel Aktivite Derneği

TFF : Türkiye Futbol Federasyonu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmaya temel teşkil eden problem durumu, problem cümlesi ve alt problemler ile araştırmanın amacı, önemi ve sınırlılıklarına yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Geçmişten günümüze meslek seçiminde, aile içi görevlerde, yönetim alanında cinsiyet faktörü önemli bir belirleyici etken olmuştur (Özdemir Yılmaz, 2019). Her iki cinse karşı oluşturulan kalıp yargılar, tutumlar bireylerin hangi konularla ilgileneceklerini, hangi mesleklerde çalışacaklarını, performanslarını, başarılarını, eğitimlerini, diğer cinse karşı davranışlarını etkilemektedir (Sakallı,2003).Kadınların biyolojik anlamda daha güçsüz ve narin olduğu düşüncesi birçok mesleğin ve bazı alanların cinsiyetleştirilmesine sebep olmuştur. Bu alanlardan biri de spor alanıdır (Sarıkulak,2022).

Tarih boyunca sporun erkek işi olduğu zihinlere kazınmıştır. Bu yüzden spor alanında kadınlar hep ikinci planda kalmıştır ve gelişim gösterebilmek adına hep mücadele vermişlerdir. Mücadele sporları, cinsiyetlere atfedilen özellikler ile ilgili önemli mesajlar vermekte ve sporun erkeksi özellikler gerektirdiği düşüncesi hakim olmaktadır. Sporun erkeğin spor performansı, atletik yapısına uygun bir aktivite olarak görülmesi toplumun erkek üstünlüğünü kabul eden düşüncenin sonucudur (Noyan ve Bayar,2006).

Geleneksel erkek özellikleri; güç, sertlik, rekabet gibi kavramlarla şekillenirken kadınsı özellikler naiflik, estetik, narin olma gibi kavramlar üzerinde şekillendiği için geri planda kalmışlardır. Sert ve rekabet gerektiren sporlar erkek sporu olarak adlandırılınca spor içinde cinsiyetleştirmeler başlanmıştır (Küçükdere, 2019).

Cinsiyetleştirilmiş spor dallarından en belirgin olanlarından birisi de futboldur. Futbol geniş kitleler tarafından sevilen dünyanın en popüler sporlarından biridir. Futbol oyununun dünyada bu kadar sevilmesinin sebebini Öntürk, Karacabey ve Özbar (2019) basit ve çoğu ortamda oynanabilir olması, bir müsabaka boyunca kişiye sevinç, üzüntü, öfke, hayal etme gibi birçok duyguyu aynı anda yaşatması geniş kitlelere ulaşması olarak tespit etmişlerdir. Futbol gerek dünya gündemi gerek ürün reklamı tanıtımı sponsorlar olsun devletlerin ürünlerin adını duyurabilecekleri en tanınır platform özelliği de göstermektedir. Böyle geniş etkilere sahip futbolun toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin merkezinde olması kaçınılmazdır. Tarih boyunca çeşitli değişimler geçiren futbol halen daha erkek sporu olarak görülse de yaşanan bu gelişmelerle bu düşünce etkisini kaybetmektedir (Sadıglı, 2023).

Kadınların futbola ilgilerinin artmasına karşın "Futbol erkek sporudur" algısı kadınları futboldan uzaklaştırarak futbolun sadece erkek sporu olduğu düşüncesine sebep olmuştur. bu yanlış düşüneler kadınların futbolun içinde futbolcu, antrenör, yönetici, seyirci olmasına engel olmuştur (Orta, 2017). Son yıllarda kadınlar için yeni fırsatların oluşması, yeni yasal düzenlemelerin gerçekleşmesi, kadınların kendi çabaları ve sağlık ve fiziksel hareketlerin artmasıyla kadınların spora katılımında artış görülmektedir (Koca ve Bulgu, 2005). Bu gelişmeler sonucunda kadınlar spor branşları içinde futbolda da kendilerine yer edindirmeye başlamışlardır.

Türkiye’de kadınların futbol ile olan ilişkisi 1970’lerde başlamakla birlikte, kadın futbolu kavramının federasyon bünyesinde resmiyet kazanması 1993-94 sezonunda gerçekleşmiştir. Türkiye’de 2001-2006 yılları arasında duraklama dönemini yaşayan kadın futbolu, 2006 yılından sonra tekrar aktif hale gelmiştir (Tff.org). Tüm dünyada kadın futboluna yapılan yatırımlar sonucunda kadın futbolcu sayısı dünyada toplam 1,365,524 dır. Buna karşılık olarak Türkiye’de aktif olarak futbol oynayan kadın sporcu sayısı ise 40,213 sporcu civarındadır (Eurosport). Kadınlar oyuncu veya seyirci oldukları gibi saha içerisinde antrenör, yönetici, hakem olarak da bulunmaktadır (Engin, Yüce ve Katırcı, 2019).

"Hakemin kelime karşılığı, oyunun akışını mümkün olan en az müdahale ile kontrol edecek profesyonel davranışları göstermek, bütün taraflara saygı göstermek ve saygı göreceği şekilde davranmak, oyunu adaletle ve futbolun ruhuna uygun yönetmektir" (Tff, 2017). Sözü geçen adaletin sağlanması herhangi bir cinsiyete bağlı değil, her

şeyden bağımsız bir unsur olmalıdır. Hakemlik cinsiyet sorunu değil etik değerler ile ilgili bir durumdur (Engin vd.,2019). Futboldaki oyuncu, seyirci, hakem altın üçgeninin en değerli ögesi olarak görülen hakemlik seyirci ile futbolcu arasında hem de takımlar arasında dengeyi sağlarken oyunun kurallarına göre oyun yönetimi gerçekleştirebilmektir (Orta, 2000).

Pek çok futbol izleyicisine göre futbol yönetimi, kadınlar için uygun bir iş olarak görülmemekte ve kadın hakemler bu erkek egemen oyunda kabul görmemektedir (Engin vd.,2019). Kulüp yöneticileri Türkiye Futbol Federasyonu tarafından görevlendirilen kadın hakemler hakkında "Burada olmamalıydı, cinsiyetçi davranıyorum fakat kadınlar yetersiz ve kadınların daha fazla bu maçlarda yer alması peşinde sorunları da getirecektir" diye ayrımcı cinsiyetçi ifadeler kullanmıştır (Jones & Edwards, 2013).

Forbes, Edwards ve Fleming (2015) yaptıkları çalışmada, amatör müsabaka da oynayan erkek futbolcuların kadın hakemlere yönelik bakış açılarını inceledi. Çalışmada erkek futbolcuların kadın hakemlere karşı olan tutumları "Kadınlar, erkeklerle eşit haklara sahip olmak istiyorlarsa, hakemlik yapmayı öğrenmelidirler." şeklinde ifadenin, genel olarak erkek egemen düşüncelerin yansıtıldığı ve yapılan çalışma ile uyumlu olduğu belirtilmiştir.

Genellikle literatür taramalarında, toplumsal cinsiyet bakış açısıyla kadınların karşılaştığı sorunlar ön planda tutulurken, bu dağılıma karşı cinsin düşünceleri ve tutumlarıyla ilgili yapılan çalışmaların sınırlı olduğu gözlemlenmiştir. Bu araştırmanın temel amacı, kadınların toplum içindeki konumlarını ve karşı cins tarafından nasıl algılandıklarını toplumsal cinsiyet perspektifiyle incelemektir.

1.2. Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problem cümlesini; "Erkek futbolcuların kadın hakem maç deneyimleri nelerdir? ve bu deneyimlerin toplumsal cinsiyet açısından nasıl değerlendirilmektedir?" sorusu oluşturmaktadır.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada erkek futbolcuların kadın hakem maç deneyimlerinin ortaya çıkartılması ve bu deneyimlerin toplumsal cinsiyet açısından ele alınması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda erkek futbolcuların kadın hakemlere yönelik maç deneyimlerini ortaya çıkartmaya yönelik veriler toplanıp analiz edilmiştir.

1.4. Araştırmanın Önemi

Toplumsal cinsiyet, bir toplumun belirli bir cinsiyete karşı beklediği rolleri, sorumlulukları ve davranışları içerir. Bu kavram, kültürel, tarihsel ve sosyal faktörlere dayalı olarak şekillenir. Spor, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin belirgin bir şekilde görüldüğü, ancak aynı zamanda bu sorunun çözümüne olanak sağlayacak potansiyele sahip olan alanlardan da biridir. Spor, toplumsal cinsiyetle önemli bir etkileşime sahip olan ve bu etkileşimini sporun yönetimi, medyası, tanıtımı, sponsorluğu ve sporcuların hakları gibi çeşitli açılardan ortaya koyan dinamik bir alandır. Toplumsal cinsiyet spor dünyasında; cinsiyet eşitliği, cinsiyet rolleri, kadınların katılımı ve kadın sporcuların karşılaştığı zorluklar gibi bir dizi konuyu kapsar. Sporun içinde de futbol, çoğunlukla erkek egemen bir spor branşı olarak görülmektedir. Erkek egemen bir branşta hakem olarak yer alan kadınlara yönelik çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalar genelde hakemliği deneyimleyen kadınların duygu düşünce ve karşılaştığı sorunlara yöneliktir. Fakat mevcut çalışmada kadının futboldaki yerini deneyimleyen erkek futbolculara odaklanılmıştır. Bu yönüyle mevcut çalışma literatürdeki diğer çalışmalardan farklılık göstermektedir.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma kapsamında karşılaşılan zorluk, kadın hakemlerin azlığı nedeniyle kadın hakem yönetimindeki futbolcuların bulunmasında yaşanan zorluktur.. Görüşme yapılan kişilerden izin alınarak, görüşmelerde ses kayıtları alınmış ve bu kayıtlar online görüşmeler sırasındaki dış etkenler (gürültü, ses kesilmesi internetin kopması) nedeniyle birden fazla kez tekrarlanmıştır.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmanın konusu ile ilgili literatür bilgisi taranarak araştırmanın kuramsal çerçevesi oluşturulmuştur.

2.1. Kuramsal Çerçeve

2.1.1. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet. Bazı toplumlar insanları, hayata geldiğinden itibaren bazı durumlara göre sınıflayabilmektedir. Bu sınıflamalar yaş, ekonomik düzey, kültürel özelliklerin yanında kadın ve erkeğe yönelik cinsiyet farklılıkları olarak da sınıflanmaktadır. Sosyologlar cinsiyeti ikiye ayırırlar. Biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet olmak üzere. Biyolojik cinsiyet, bireyin genetik ve anatomik özelliklerinden ve bedensel yapısındaki biyolojik farklılıklardan bahsetmek için kullanılır. Toplumsal cinsiyet ise erkekler ve kadınlar arasındaki ruhsal, toplumsal ve kültürel farklılıklardan bahseder (Ersöz,2010).

Cinsiyet kadın ve erkeğin oluşturduğu ikili bir sınıflamadır. Bu sınıflama farklı kromozomlar, hormonlar, organlar ve diğer fiziksel özelliklere göre belirtilir. Biyolojik olarak en büyük fark kadının doğurabilir özellikte olması erkeğin doğuramamasıdır. Kadın ve erkek arasında bu farklılık bir eşitsizlik değil cinsiyet arasındaki farklılığı göstermektedir(Uğurlu, 2018,s.17).

Cinsiyet asıl olarak bireyin dünyaya ne tür özelliklerle geldiğini fizyolojik ve biyolojik olarak tanımlamaktadır. Cinsiyeti asıl ortaya çıkaran ve toplumda yer edinmesine yarayan; kültürel özellikler, değerler, toplumsal kalıp yargılar ve beklentilerdir. Bunların sonucunda toplumsal cinsiyet kavramı ortaya çıkmakta ve bu kavram toplumsal açıdan ele alınmaktadır (Uğurlu, 2018,s.18).

Toplumsal cinsiyet, bireyin sahip olduğu cinsin özelliklerine karşı toplumsal düzeyde bireye yüklenen roller, sorumluluklar ve duruma işaret eder (Vatandaş, 2007). Toplumsal cinsiyet insan ürünü olup toplumlarda bireyin doğum öncesinden başlayarak çevre ile etkileşimi sonucuyla oluşmaktadır. Bebek daha doğmadan anne

karnında hangi cinsiyet özelliklerine sahip olduğu belirlenerek kimliği oluşturulmaya başlanır. Hayatı boyunca bu kimlik özellikleri toplum tarafından bireye öğretilir (Dökmen,2009,s.21).

Bir cinsin özelliği diğer bir cins için geçerli değildir. Öyle bir durum olması halinde cinslerin birbirinden farkı olmazdı. Erkek saldırgan, hırslı, bağımsız, kendine yetebilen olumlu özellikler yanında kaba duyarsız odunsudur. Kadın ise narin, duygusal, dışa açık, olumlu özellikler; bağımlı hırslı olmayan, boyun eğici kabullenicidir (Freedman, Sears ve Carlsmith,1989).

Toplumsal cinsiyet olgusu, dünyada pek çok ülke ve toplumunda yaşanan bir sorundur. Toplumsal cinsiyete dayanarak erkek ve kadına biçilen değerler, rol ve kalıplar erkeğin 'üstün ve önde bulunması düşüncesiyle ayrıştırıcıdır. Kadın, toplumsal olarak belirlenmiş cinsiyetinden ötürü erkekten ayrı, ötekileştirilmiştir. Toplumsal cinsiyet erkek egemen kültür tarafından oluşturulmuş bir kurgudur (Bingöl, 2014).

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyeti birbirinden ayrı düşünmek imkansızdır. Çünkü toplumun kadın ve erkekten beklentileri bu cinsiyetlerin biyolojik ve fiziksel bedenlerinin özellikleri çevresinde meydana gelmiştir. Bu yüzden toplumsal kültürel beklentiler içerisinde biyolojik özellikleri de barındırmaktadır (Çakır ve Baş,2018). Toplumun geleneksel kültürü, dışının davranış, düşünce, inanç, görünüm, tutum ve algılarıyla kadını; erkeğin ise erkeksi olmasını istemekte ve bunu zorunlu hale getirmektedir (Vatandaş, 2007).Özen (1998, s.217), belirttiği gibi toplumun kadın ve erkekten beklediği roller içinde "kadınlardan toplumsal ilişkilere duyarlı, duygusal, şefkatli, yardımsever, bağımlı ve fedakâr olması erkeklerden ise rekabetçi, bireysel başarıya dönük, bağımsız, akılcı, pragmatist ve egemen olması beklenmektedir".

Kız ve erkek çocukları; aile, okul, sosyal çevre, kitle iletişim araçları ile sosyalleşerek tüm kurum ve kişiler tarafından biyolojik cinsiyetlerine göre kalıplaşmış bir takım davranışlara göre yetiştirilmektedir. Kızlardan iyi birer ev kadını,eş, anne olmasını bekleyen toplum erkeklerden ise iyi bir meslek sahibi, başarı, aile geçimini sağlayan kişi rollerini beklemektedir (Ersöz,2010). Tabi bu toplumsal cinsiyet farklılığı değişken bir yapıya sahiptir. Bu nedenle toplumdan topluma, zamandan zamana göre farklılıklar gösterebilmektedir. Cinsiyet rol ve sorumluluklarını birbirinden ayıran toplumlardaki değerlerdir. Bu değerler toplum

tarafından kadın ve erkeğe yapması gereken veya yapması doğru bulunmayan davranışları, hal ve hareketleri yani toplumsal cinsiyet farklılıklarını bireye öğretmiş olur ve bu davranışlar değişmez kalıplara dönüşürler (Saraç, 2013). Bu da kişiler üstünde değişmez kalıp yargılara neden olur.

"Kalıp yargı (stereotip), bir grubun üyelerine yönelik sabit, aşırı basitleştirilmiş, aşırı genelleştirilmiş, genellikle ön yargılı bir kanı, bir grubun tüm üyelerinin paylaştığı düşünülen olumlu veya olumsuz özellikleri taşıyan bilişsel bir şemadır" (Tutkun ve Koç, 2008).

Kadına ve erkeğe yönelik olumlu veya olumsuz kalıp yargılar iki cinsiyetin hangi konularla ilgileneceklerini, ilgilenmeyeceklerini, çalışma hayatlarını, başarılarını, performanslarının açıklanmasını, eğitimlerini, sosyal ilişkilerini, karşı cinsiyete karşı tutumlarını ve karşılıklı ilişkilerini etkilemektedir (Sakallı, 2003).

Kadınlara yönelik kalıp yargıları Koca ve Bulgu (2005), çalışmasında çocuk yetiştirmekte yetersiz kalacakları, yakın temasta kadınlık özelliklerinin zarar göreceği kemik yapılarının narin olduğu, menstural dönemlerinin onların duygularını etkileyeceği bunlar gibi sebeplerden dolayı kadınların aşırı yorgunluğa sahip ortamlara katılımı istenmedikleri şeklinde ifade etmiştir.

Kalıp yargılar çoğu durumda kısıtlayıcı ve olumsuz olduğu için bireyleri mutsuz etmektedir. Bu kalıplara göre davranıldığında her iki taraf da zarar görmekte ancak bundan daha çok etkilenen genelde kadınlar olmaktadır. Erkekler bu baskılara daha az maruz kalmaktadır. Bu kalıp ve beklentiler, cinslerin kendilerini geliştirme olanaklarını sınırlandırmaktadır. Bireylerin, cinsiyetlerine bakılmaksızın, kendisi için en iyisi ve amaca ulaştırıcı ne ise, o şekilde davranmaları doğru olacaktır (Freedman vd., 1989).

Toplumdan topluma göre farklılaşabilen kalıp yargılar genellikle erkeğin kadından üstün olan taraf olduğunu kabul eder. İş bölümlerinde bile bu farklılığın kadınların daha çok ev işlerine erkeklerin ise şoförlük gibi işlere uygun olduğu düşünülmektedir (Uğurlu, 2018, s.38). Ülkelerin iş gücüne bakıldığında bazı mesleklerin cinsiyete göre farklılaştığı yani bazı mesleklerde kadınların fazla bazı mesleklerde ise erkeklerin fazla olduğu gözlemlenmiştir (Urhan ve Etiler, 2011).

Toplumsal hayatta kadınların iş hayatında geride kalmasına neden olan 3 kalıp yargı vardır. Bunlardan ilki kadınların yeri evi ve esas sorumluluğunun ev işleri olduğuna yönelik kalıp yargı, diğeri ise toplumda kadın-erkek arasındaki ilişki ve kişiliklerine ilişkin yargılar, üçüncüsü ise cinsler arasında görülen farklılıkların ve özelliklerinin biyolojik/doğal olarak kabul edilmesidir (Reskin ve Hartman 1986'denakt. Urhan ve Etiler, 2011)

Toplumsal cinsiyet eşitliği ise tüm alanlar da kadın ve erkeklerin eşit hak ve fırsatlara sahip olması gerektiğini ve bunlardan eşit bir şekilde faydalanabiliyor olma özelliğini içermektedir. Fakat ne ülkemizde ne de dünyada yapılan çalışmalar sonucunda bu haklardan erkeklerin faydalandığı kadar kadınların yeteri kadar faydalanamadıkları sonucuna ulaşılmıştır (Saraç, 2013).

Ataerkil düşünce tarzının etkin olduğu toplumlar da kadının çalışma hayatında fazla yer almaması, eğitim olanaklarından yeteri kadar faydalanamaması, kadına karşı ön yargıların olması toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortaya çıkarmıştır. Kadının çalışma hayatında daha fazla yer edinmesi, eğitim düzeyinin artırılması, erkeklerin kadınlara yönelik olduğu düşünülen mesleklere kadınların da erkeklere ait olduğu düşünülen meslek gruplarını tercih etmesi toplumda var olan kalıp yargıların azalmasına olanak sağlayacaktır (Baykal,1991).

"Çağdaş dünyada ve Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve kadınlık olgusu denen ötekiliğin kilidini, sadece zihniyet değişimi anahtarı açabilecektir"(Bingöl, 2014).

2.1.2. Toplumsal cinsiyete yönelik kuramlar.

-Biyolojik Kuram

Kuramın ilgilendiği alan erkek ve kadın cinsinin doğumundan ölümüne kadar davranışsal, gelişimsel, hormonal, biyolojik ve psikolojik farklılıklarıdır(Anar, 2011'den akt. Vargel Pehlivan, 2017). Biyoloji ile ilgilenen uzmanlar toplumsal cinsiyet farklılıklarına uzun yıllar boyunca açıklama getirmeye çalışmışlardır. Onlara göre bu fark cinslerin biyolojik özelliklerine göre kendilerine atfettikleri rollerdir. Rollerini belirleyen de kadının doğum yapabilir olması, erkeğin yapamamasıdır. Doğum sürecinin kadının bedeninde olup güçsüz ve bakıma muhtaç olması

sonucunda erkeğe bağımlı hale gelmiştir (Keskin ve Ulsan, 2016). Bu yüzden erkek dış çevreyle görevliyken kadın ev işlerine bakmaktaydı (Güldü ve Kart, 2009). Demek oluyor ki cinsiyet rolleri kişinin davranış şekillerini etkilemektedir. Kadınlar da annelik içgüdüsünün beynin içinde yer aldığı veya üreme hormonlarında var olduğu ve erkeğinde hormonlarından ötürü mimarlık mühendislik gibi meslekler de karşı cinsinden daha başarılı olduğu savunulmuştur(Dökmen,2004).

Biyologlara göre cinsiyet farklılığının bir farklı sebebi de cinsiyet hormonlarıdır. Davranışları cinsiyet hormonları kontrol eder (Udry, 1994). Kadınlar da antrojen hormonu arttırıldıkça saldırganlık, erkekler hadım edilince dışisel hareketlere uygun davrandığı görülmüştür. Ancak bu değiştirmeler her zaman aynı sonucu vermemekle birlikte türler arasında, aynı türde, farklı alanlarda değişiklik göstermektedir (Dökmen, 2009, s.51). Son yıllardaki araştırmalar ile kadın ve erkeğin beyin işlevleri arasında farklılığın olduğu ortaya koyularak; beynin yapısal, fizyolojik ve biyokimyasal olarak da bazı farklılıkların olduğu bilinmektedir (Eşel,2005).

Cinsiyet için biyolojik yapıyı kabul etmek toplumda var olan eşitsizlikleri destekler ve değişim için imkanları kısıtlar (Udry, 1994). Cinsiyet eşitsizliğinin sebebini biyolojik farklılığa bağlamak demek erkek üstünlüğünü kabul etmek demektir. Çünkü biyolojik zorunluluk cinsiyetler arasında sosyal eşitliği sağlamaz. Freud'un "anatomî kaderdir" sözü bu kuram ile "biyoloji kaderdir" sözüne dönüşmektedir (Dökmen, 2009, s.52).

-Psikoanalitik Kuram

Freud'un görüşlerine dayanan toplumsal cinsiyetin oluşumuna ilişkin ilk kuramsal açıklamalardan birisi psikoanalitik kuramdır (Dökmen,2004). Sigmund Freud'a göre 0-6 yaş arasında oluşan psikoseksüel gelişim, çocuğun toplumsal cinsiyet gelişimine temel oluşturmaktadır. Toplumsal cinsiyet gelişimi de ailesi ile arasında kurduğu ilişki ile belirlenmektedir (Güçlü ve Yiğit,2018).

Psikoanalitik kuram özdeşleştirme ve içselleştirme süreçlerini içinde bulundurur. Erkeklerde erkeksi kadınlarda kadınsı davranış, bireyin kendi cinsinden olan ebeveyni ile kurduğu özdeşim ile diğer cinsin davranışlarını da karşı cinsli ebeveyniyle kurduğu özdeşim ile sağlar (Çıtak,2008).

Bireyler kendi cinsiyetleri doğrultusunda özdeşleşme sürecini süperego ile gerçekleştirir. Süperego ile uygun görülmeyen istekleri durdurmaya, neyin yapılabilir neyin yapılamaz olduğunu değerlendirir (Altan Arslan,2000). Kuram; kız ve erkek çocukların kendi cinsel kimliklerini kazanmalarında anne baba figürlerine özdeşim kurarak kendi cinslerine uygun hareketleri, rolleri değişmez kalıplar içinde ve yaşam boyu devam edecek şekilde bireye kazandırmaktadır (Altan Arslan,2000).

Freud'un bu kuramı toplumdaki ve kültürden ayrı kaldığı için eleştirilmiştir. Toplumsal gelişimi sadece biyolojik açıklamalarla ve çocuk ile ebeveynler arasındaki ilişkiyle değerlendirmesi eleştirilmesine sebep olmuştur (Güçlü ve Yiğit,2018).

-Sosyal Öğrenme Kuramı

Kuramın kurucusu Bandura'dır. Bandura'ya göre insanlarda görülen birçok davranış diğer insanlardan gördükleri ve onları kendilerine aldıkları rol, modeller ile oluşur (Bayrakçı,2013).Sosyal öğrenme kuramı ailelerin çocuklarına doğumlarından itibaren cinsiyetlerine göre farklı davranış gösterdikleri ve çocukların da cinsiyetlerine uygun rolleri öğrendiği ve aileleri tarafından bu davranışları yapmalarının desteklendiği kuramdır (Güldü ve Kart,2009).

Bireyler çevrelerinde gelişen olayları gözlem ve model yoluyla öğrendiğini, etkilendikleri kişilerde gözlemledikleri davranışları kendilerine alarak toplumda var olmaya çalıştığını savunan ve öğrenmenin sosyal bir yapı olduğunu vurgulayan yaklaşımdır. Ceza ve ödülün de davranış üzerinde etkili olduğunu savunan görüştür (Gökalp,2009'den akt, Orhan ve Dağcı,2015).

Kendi cinsinin özelliklerine uygun davranan birey çevresi tarafından ödüllendirilerek davranışın devamlılığı sağlanırken uygun davranış göstermeyen birey cezalandırılarak davranıştan kaçınmasını ve bir daha yapmaması sağlanır (Dökmen, 2009).

Örnek vermek gerekirse bir kız çocuğunun araba tamiri esnasında babasına yardım etme isteği kendisine uygun olmadığı gerekçesiyle reddedildiği zaman bir dahaki seferi istekli olmayacaktır. ancak anneye mutfak işlerinde yardım etmek istediğinde takdir edilecek bunu istekli şekilde tekrarlayacaktır. model alma sadece ebeveyn, arkadaş, öğretmen olduğu gibi kitap televizyon radyo gibi araçlardan da model alabilirler. Birey model alma da kendi davranışlarının yanında karşı cinsinde

davranışlarını öğrenmesi açısından önemlidir (Keskin ve Ulusan,2016). Çocuklar cinsiyetine uygun benzer hareketleri algıladıkça davranışı taklit etme ihtimali de arttırmaktadır (Güldü ve Kart,2009).

-Bilişsel Gelişim Kuramı

Bilişsel kuramın temel yaklaşımı yaşama ve kendilerine tutarlı bir görüş oluşturmayı isteyen çocukların nasıl en uygun kız veya erkek olduğunu bulmaya çalışmasıdır. Kız veya erkek olduğunu anlayan birey nesne, etkinlik ve davranışları ona göre tercih eder. Birey kendisini kız veya erkek olarak kimliklemeye başlar (Dökmen, 2009). Kişi oluşturduğu cinsiyet kimliğine göre erkekler erkeksi kadınlar kadınsı özelliklere ilgi göstermeye başlarlar (Çıtak, 2008). "Çocuğun çevresinden edindiği özellikleri kişiliği ile bütünleştirmesi ve edindiği davranışları benimsemesine cinsel kimlik oluşumu denir. Çocuğunun yaşının ilerlemesiyle kazanmış olduğu cinsel kimliği, çevreden ve kültürden etkilenmeye başlar" (İşler ve Gürşimşek, 2018).

Bu kurama göre, çocuklar ilk olarak kendilerini erkek ya da dişi olarak etiketlemeyi öğrenirler ve sonra kendi cinsiyet kategorilerine uygun düşen davranışları kazanmaya yönelirler. Bu süreç 'kendi kendini toplumsallaştırma' olarak anılır. Kohlberg'e göre çocuklar kalıplaştırılmış bir erkeklik ve dişilik anlayışı oluştururlar. Daha sonra bu kalıp imgeyi kendi çevrelerini örgütlemeye kullanırlar. Kendi cinsiyet kavramlarıyla uyuşan davranışları seçer ve geliştirirler (Çınar, 2013)

Çocuklar iki tür cinsiyetin olduğunu anırlar. Kadın ve erkek olarak. İlk olarak kendilerine ait olan cinsiyetin özelliklerini ve daha sonra karşı cinsin özelliklerini anlayarak aralarındaki farkı bulurlar. İki taraftan da beklenen davranışları ayırt ettikten sonra buna uygun davranış göstermeye başlarlar (Freedman vd., 1989).

-Sosyal Rol Kuramı

Schmitt (2003) göre, kadınlar ve erkekler doğuştan farklılaşmış cinsiyet özelliklerine sahip olarak doğmamaktadır. Farklı sosyal çevre davranışlar üzerinde etkili olmaktadır. Kadın ve erkekten beklenen rolleri başarılı bir şekilde yerine getirecek olan birey doğuştan gelen özellikleriyle sonradan edindiği özellikleri birleştirerek toplumsal cinsiyet rollerini oluşturmaktadır. Kültürlerarasında yapılan karşılaştırmalar ile kişilerin doğuştan gelen özellikleriyle toplumun onlardan beklediği rolleri bütünleştirmeye çalıştıkları görülmüştür. Örneğin erkekler kaynak

sağlayıcı olarak ekonomik becerilerde, kadınlar ev kadını olarak yemek pişirme, dikiş gibi becerileri öğretmektedirler (Güldü ve Kart,2009). Bunlar sonucunda kadınlar daha çok ev işleri, çocuk ve kişiye yönelik fiziksel ve duygusal olarak yapılan işlerle eşleştirilirken, erkekler ekonomik ücret karşılığında iddialı ve dışa dönük işlerle özdeşleştirilir (Keskin ve Uluşan,2016).

Dökmen (2009)'e göre belirli bir takım insan devamlı belirli davranışlarda bulunuyorsa o davranışın özellik ve yeteneklerine sahip olduğu düşünülür. Örneğin kadınlar her zaman bebek bakımıyla ilgilenirse bu onlar için uygun davranış, aynı zamanda erkeklerin bebek bakımıyla ilgilenmemeleri üzerine onlara uygun olmayan davranış olarak kodlanır.

Gün geçtikçe gelişen bilgi düzeyi, kadınların eğitim oranındaki artış, doğum kontrol yöntemlerinin gelişmesi, kadınların daha fazla iş hayatına yönelmesi gibi sebeplerle birlikte farklı işlerde çalışsalar da hala daha erkek üstünlüğü daha büyük bir şekilde hissedilmektedir (Keskin ve Uluşan,2016).

-Etkileşimsel Kuram

Davranışların cinsiyetle ilişkili olarak birçok sebebe bağlı şekillendiğini, kişisel tercihlerin ve bulunulan ortamın şartlarına göre değişebilir ve şekillenebilir olduğunu savunur (Dökmen, 2009). "Kadın ve erkek davranışlarına ilişkin farklılıkları toplumsal olarak şekillendiren üç önemli duruma işaret etmektedir. Bunlar, algılayan (perceivers), aktör (target/selves) ve ortam (situation)'dır. Bu üç bileşen arasında etkileşim sağlanmasıyla son tahlilde belli bir davranış kalıbı şekillenmektedir" (Deaux ve Major, 1987'den akt. Keskin ve Uluşan, 2016).

Algılayan: Kendi inanç ve amaçları onu yönlendirir. algılayanın kendisinde aktör ile ilgili belirli roller ve kalıp yargılar vardır. Aktörü olduğu gibi değil bu kalıp yargılara göre algılar beklentilerini karşılamasını ister. Aktör: Davranışı gerçekleştiren kişi olarak ortamın gerektirdiğine göre davranışlarını şekillendirir. Bu da farklı zaman ve mekanlarda değişikliğe uğrayabilir demektir. Ortam ise ortaya konulan davranışın ne olacağını belirlemiş, sınırlarını koymuş olması davranışın kalitesini belirlemekte etkili olmaktadır. Bu üç özellik birbiriyle etkileşim içinde ve davranışları şekillendirmektedir (Dökmen, 2009, s.86-87).

Etkileşimciler cinsiyet rollerinin nasıl kazanıldığını ve her bir cinsten beklenen davranışların hangilerinin olduğunu açıklamaya çalışır. Kurama göre toplum bazı davranışların erkeklere bazılarının kadınlara ait olduğuna dair düşünce yapısına sahiptir. Bu davranışlara uygun davranılmadığı takdirde kişiler toplum tarafından ayıplanma ve dışlanma ile karşılaşabilirler (Henslin, 2003, s.288-289).

-Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı

Çoğu kültürde kadın ve erkeğin yapması ve yapmaması gerekenler belirlenmiş ve ayrıştırılmıştır. Çocuk da bu özellikleri gelişimi boyunca gözlemleyerek ve kendi cinsiyetine uygun olanları alarak öğrenir. Kısaca çocuk bu kuram ile gelen bilgiyi kodlamayı ve örgütlemeyi de öğrenir (Çıtak,2008).

Kurama göre çocuk, toplumsal cinsiyet şemalarını öğrenme sürecinde cinsiyetler arasındaki farkı görür, kendi cinsiyetiyle ilgili olanları alarak kendi cinsiyetini tanımlar. Bu sürece cinsiyet tipleştirme denir (Dökmen,2004). Toplum kültürü kadın ve erkek cinslerini birbirinden ayırır. Kişi bu ayrıma uygun davranışları algılar, değerlendirir, benimser ve cinsiyetine uygun davranmaya başlar (Altan Arslan,2000).

Sonuç olarak bu kuramlar toplumsal cinsiyet farklılıklarının nereden kaynaklandığının sebebini bulmak olsa da tek bir kuram tek başına bu farklılıkları açıklamakta yeterli olmayacaktır. Bu kuramlar cinsiyet farklılığının farklı yönlerini algılamaya çalışmakta yardımcı olduğu gerçeği unutulmamalıdır (Çıtak,2008).

2.1.3. Toplumsal cinsiyet ve spor. Toplumsal cinsiyet farklılığı, birçok alanda varlığını devam ettirirken spor faaliyetleri içerisinde de kendini göstererek devam etmiştir. Spor faaliyetleri eski dönemlerden beri erkek işi olarak görülmektedir.

Spor, kişilerin sosyal, fiziksel, zihinsel ve psikolojik gelişiminde önemli bir yer tutmaktadır. Spor, insan hayatına olumlu etkilerinin yanında toplumda oluşan cinsiyet rollerini ve bu rollere göre seçilen spor branşlarının farklılaşmasını da bizlere açık bir şekilde gösterir (Yüksel, 2014). "Ancak spor, cinsiyet ayrımı yapmadan tüm meslek gruplarından insanları bir araya getiren ve kaynaştıran önemli bir sosyal bütünleşme aracıdır" (Açak, Düz, Karataş ve Karademir, Kurak ve Bayer2018).

Toplumsal cinsiyet, spor alanında 1980 sonrasında daha aktif şekilde çalışılmaya başlanmıştır. Kadın ve erkeğin spor alanlarında farklılık göstermesini sadece biyolojik açıdan değerlendirmek pek doğru değildir. Bu farklılığı açıklamakta toplumsal cinsiyet kavramı da önemli olmuştur. Spor ve beden tüm alanlardan bağımsız ve saydamdır. Önemli olan performans ve güçtür. Tam olarak biyolojik ve fizyolojik olduğu için mevcut farklılıkları normalleştirerek toplumsal cinsiyet kavramına en fazla malzeme veren bir yapıya sahiptir (Koca,2006).

Cinsiyet ayrımının görüldüğü birçok alan da olduğu gibi spor alanında cinsiyete özgü branşlaşmaların olması doğal olarak görülmektedir. Güç gerektiren spor branşlarının erkekler tarafından tercih edilmesi bu farklılaşmanın toplum içinde doğal sonucudur (Zafer,2018).

Yarışma sporları erkek ve kadın sporu ayrımında önemli ipuçları vermektedir. Geleneksel olarak erkek aktivitesi olarak görülüp üstün performansı erkek sağlar düşüncesi mevcuttur. Bu düşünce spor da toplumsal cinsiyet eşitsizliği başlatır(Koca ve Bulgu, 2005). Erkeğin gücü ve kadının zayıflığına yönelik biyolojik farklılığa dayanan söylemler kadının spor ve fiziksel aktivitelere katılımından alıkoymaktadır (Akkaya ve Kaplan, 2014). Kadınların aile içi sorumluluklar da öncü olarak görülmesi, kadınların anne veya eş gibi konumlarından dolayı ev temizliği, çocuk bakımı gibi önemli görevlerin kadına ait olduğu düşüncesi sebebiyle kadınların spora katılımlarını soğutmuş ve uzaklaştırmıştır (Karataş, 2022).

Gün geçtikçe kadınların spora katılımı artsa da kadınlık rolüne ve kadından beklenen rollerle ilişkili olarak daha çok narin, güzel, zarif estetik gözüken spor branşlarını seçmeleri daha çok kabul görmektedir (Kavasoğlu ve Yaşar, 2016). Ülkemizde de, kadınlar için cimnastik, pilates, step-aerobik, voleybol, yüzme, buz pateni, tenis daha çok uygun görülürken; erkekler için futbol, basketbol, boks, güreş ve halter daha uygun sporlar olarak görülmektedir (Koca ve Demirhan, 2005).

Uğurlu (2018) Beden eğitimi dersinin bazı kısımlarının tek cinsiyete göre uygulanması gerektiğini savunmakta ve ülkemizin olimpiyat oyunlarındaki başarısızlığının sebebi olarak da beden eğitimi derslerinde cinsiyet ayrımının yapılmaması olduğunu düşünmektedir.

Yapılan spor branşlarındaki mevcut sporcu sayılarında da kadın ve erkek sporcu arasındaki fark oldukça belirgindir. Yaklaşık 1155 lisanslı sporcunun sadece 320 bin

kadarını kadın sporcular oluşturmaktadır. Sadece erkeklerin yer aldığı 86 amatör ve profesyonel futbolcu sayısının 200 bin kadar olduğunu da düşündüğümüzde kadın ve erkek sporcu arasındaki uçurumun daha fazla olduğu ortaya çıkmaktadır (Koca, 2006). Kadınların daha az futbol, basketbol gibi branşlara katılırken dans, yüzme gibi branşlara ise genellikle cinsiyetlerin daha eşit sayıda katıldığı görülmektedir (Yaprak ve Amman, 2009).

Dünya da, kadınlar için yeni fırsatların oluşması, kadınlar için yasal düzenlemelerin yapılması, sağlık ve fiziksel hareketlerinin artması ile birlikte kadınların spora katılımında bir artış olmuştur. Fakat bu artışın her toplumda ve her kültürde aynı düzeyde olduğunu, her zaman olumlu sonuçları beraberinde getirdiğini ve bu artışın sürekliliğini koruduğunu söylemek biraz güçtür (Koca,2006).

Kadınlara cinsiyet ayrımcılığı yapılmaksızın yeterli imkanlar verildiği sürece fiziksel olarak güçlenecek sosyalleşecek özgüven ve liderlik özellikleri güçlenecek rakipleri ile mücadele edebilecektir. Sporun sadece erkek sporu olmadığı kadınlarında başarılı olabilmesi için yayın organları tarafından da desteklenmesi gerekmektedir (Karataş, 2022).

2.1.4. Kadın ve spor.Sporun genellikle özgür ve gönüllülük ile yapıldığı bilinir. Özgür katılım, yaş, cinsiyet, ırka bağlı olsa da, ihtiyacın olduğu alanlardan biri olmadığı için özgür görünür. Ancak söz konusu kadın olunca bu özgürlük ve bağımsızlık kaybolur (Gökdağ, 2018). Kadınların spora katılımı çok geçmiş zamana dayanırken bu süreç aynı zamanda bölünmenin ve ayrımcılığın da beraberinde olduğu bir süreçtir. Kadının spor içindeki konumu, fiziksel ve geleneksel engellerden dolayı hep mücadele içinde geçmiş bu mücadele yüzyıllar boyunca devam etmiştir.

Antik yunan da kadınların olimpiyat oyunlarına seyirci olarak dahi katılımı yasaktı. Yetkililerin dikkatinden kaçarak, oyunları seyretmek için sahaya giren kadınlar, yüksek bir tepenin üstünden atılarak öldürülmüşlerdir (Şentürk ve Özdilek, 2007'den, akt. Özbey ve Güzel, 2011). Eski Yunan da bu anlayış kendini Fransız Baron Pierre De Coubertin in kurduğu modern olimpiyat oyunlarında da kendini göstermiştir. Bu yasak spor kültürünün erkek egemenliğinde oluşmasına olanak sağlamıştır. Oysaki olimpiyat oyunları içinde olimpik hareketin amacı dostluk, dayanışma ve adil oyun

ruhıyla karşılıklı anlayışı gerektiren, hiçbir ayırım gözetmeksizin ve olimpiyat ruhıyla yapılan spor yoluyla gençleri eğiterek, barışçıl ve daha iyi bir dünyanın inşasına katkıda bulunmaktadır(IOC). Bu amacın o zamanlar da çokta gerçekleştirildiği görülememektedir. Geleneksel çağlarda kadının güç prestij ve kontrol mekanizmalarını spora karşı tamamen yasaklarken daha sonra seyrine ve sınırlı sayı da katılımına izin vermiştir. Bu yasaklamanın daha çok fiziksel güç farklılıklarının olduğu, kadının narin kırılğan özelliklerinin spor yapmaya uygun olmayışından kaynaklanmaktadır (Yaprak, 2006).

Olympia alanında Zeus adına stadyumda gerçekleştirilen yarışmalara katılmayan kadınlar, aynı yerde on altı Elis'li kadının her dört yılda bir Zeus'un eşi tanrıça Hera adına düzenlediği oyunlarda koşu yarışması yapmışlardır (Aybek ve Yıldırım, 2016). Modern olimpiyatlar da ise atletizm dallarının yetersiz olması sebebiyle 1922 kadınlar spor federasyonu tarafından düzenlenen ilk kadınlar olimpiyat oyunları 11 spor dalında gerçekleştirilmiştir (Öztürk ve Koca, 2018).

Kadının spora katılımı 1970'lerden sonra artış gösterse de hangi branşları yapabileceği toplum tarafından belirlenmiştir (Gökdağ, 2018). 1970'lerin başlarına denk gelen toplumsal hareketler özgürlük hareketleri, kadın hakları hareketi, ayrımcılık karşıtı kampanyalar ile sporda yeni fırsatların oluşması, sağlıkla ilişkili fitness hareketinin spor kurumları, medya aracılığıyla yaygınlaşması, kadınların eğitim ve mesleki yaşamlarındaki düzenlemeler ve kadınların müdahaleleri gibi faktörlerle birleştiğinde tüm dünyada kadınların spora daha fazla katılmaya başladığı dönem başlamış oldu (Coakley, 2007'den akt. Öztürk ve Koca, 2018).

Kadının toplumda duygusal, bedensel ve fizyolojik açıdan güçsüz görülmesi, sporun daha çok erkeklikle ilişkilendirilmesi, kadının spordaki yerini erkeklere göre zorlaştırmaktadır (Akkaya ve Kaplan, 2014) Özellikle erkek egemen spor branşlarına kadın bireylerin dahil olması oldukça güçtür.

Kadının spor alanında ikincilleştirilmesine neden olarak, anatomik yapısı gösterilmiştir. Bu düşünce sonucu, kadının sadece eğlence amaçlı spor yapabilmesi uygun görülmüştür (Koca ve Bulgu, 2005).

Kadın hareketleri ile belirgin değişimler sağlanmış olsa bile yarışmalara katılım araştırmalara katılım gibi konularda hala daha önemli bir farklılık bulunmaktadır. Belirli şartlardaki ve daha önce spor yapmış olan aile fertleri kızlarının spor yapması

için emek veriyor olması sporun halkın geneline yayılması çoğunluğa ulaşılması için önem arz etmektedir. Bunun için gerekli çalışmaların artırılmasına ve uygulanmasına özen gösterilmelidir (Polat ve Altıngül, 2022).

2.1.5. Futbol ve kadın hakemler. Futbol tüm dünya ülkelerinde yaşayan insanlar için oldukça popüler bir spor branşıdır. Futbol sadece bir oyun olması ötesinde eğlence güç iktidar sevinç hüznün ulusal onur gibi birçok özelliği bünyesinde bulundurur. Farklı toplumları karşı karşıya getirmeyi, birbirinden etkilenmelerini ülkelerin kendi prestijlerini sağlamalarını, ülkelerinin tanıtımları kupa mücadeleleri küresel bir dünya kültürünün yaratılmasını sağlamaktadır (Talimciler, 2008). Futboldan konuşulan her an, aynı zamanda ekonomiden, siyasetten, kimlikten şiddetten toplumsal yaşamdaki olaylardan da söz ediliyordur. Oyun olması ötesinde futbol, toplumsal hayat içerisinde bir ‘minyatür’ model olarak görülmekte ve toplumsal yaşama bir takım rol ve değer transferleri gerçekleştirilmektedir (Talimciler, 2008). Bu sebepten dolayıdır ki toplumda en çok bahsi geçen spor branşı futboldur. Toplumca futbolun içinde bulunan, konuşan, oynayanların sayısının daha çok erkeklerin oluşturduğu söylenmektedir.

Futbolun içinde zihinsel rahatsızlıklar, stres, kaygı depresyon, uyku problemleri gibi sorunlar barındırmasından dolayı kadınların daha duygusal ve narin olması, aşırı yorulacakları ortamlara sokulmaması gerektiği düşüncesi kadınların futbolun içinde yer edinmesini zorlaştırmaktadır (Koca ve Bulgu, 2005).

Bazı spor branşları kadınlık ve erkeklik kavramlarına göre kendilerine uygun görülmemektedir. Spor branşları içerisinde de özellikle erkeklerin en yoğun olduğu futbol branşında kadınların kendilerine yer edinmelerini zorlaştırırsa da yapılan çalışmalar ile futbol içinde de kadınların sayısının arttığı görülmektedir. Kadınların futbolun içine dahil olması 20. yüzyılın başlarında yasak iken sonlarına doğru ilk olarak oyuncu olarak katılmaya başlamışlardır (Öztürk ve Koca, 2018). Futbol yıllardır sponsorların erkek hedef kitleye mesajlarını en iyi ulaştırdığı alan olma özelliğine sahiptir. Ancak FIFA'nın verileri, kadınların erkek egemenliğinde olan futbol izleyiciliği konusunda atağa geçtiklerini göstermektedir. 2002 yılında Kore ve Japonya'da yapılan FIFA Dünya Kupası'nda Japonya'daki maçlarda tribünlerin

%51'ini erkekler, %49'unu kadınlar doldurmuştur (Rowe, 2004'den akt. Özsoy, 2008).

Spor alanında toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikler sporun her kademesinde ve her konumunda sporcu, antrenör, hakem, yönetici, taraftar olarak hakların kullanımında, kaynaklara ulaşabilmede, kariyer yapabilmede kadının aleyhine yaşanan eşitsizlikler olarak kendini göstermektedir (KASFAD, 2012).

Futbol; antrenör, seyirci, yönetici, oyuncu, sağlıkçı masör ve en önemlisi hakemlik gibi önemli paydaşları içinde bulundurur. Bu paydaşların altın üçgeni olarak tanımlanan seyirci, oyuncu ve hakemlikdir. Hakemlik, seyirci ile futbolcu arasında köprü görevi gören, rakipler arasında dengeyi sağlarken oyunun kuralları dahilinde yönetimini gerçekleştiren kişidir (Orta, 2002).

Kadınlar futbolda oyuncu ve izleyici olmaları dışında hakem olarak da bulunmakta olup kendilerine karşı cinsiyetçi tutumlarla mücadele edip önemli başarılarla imza atarak ilerlemektedirler. Hakemlik belirli kurallar çerçevesinde adaletli bir şekilde maç yönetimi olup cinsiyet faktöründen bağımsız etik şekilde yönetim esasına dayanır (Engin vd., 2019).

Ülkemizde kadın futbol hakemliği 60'lı yılların sonlarına doğru tercih edilmeye başlanmış ve 3 kadın hakem ilk kez maçlarda görev almaya başlamışlardır (Milliyet, 1968'denakt. Özkar, 2018). Türkiye'de 12 klasmanda ortalama 1371 hakem bulunurken bu hakemlerin klasmanda 99tanisini kadın hakemler oluşturmaktadır. Türkiye futbol ligi içerisinde görev alan hakemlerin içinde çok düşük paya sahip olmaları kadın hakemlerin kendilerini göstermelerinde eksik kaldığı gerçeğini ortaya çıkarmaktadır (Engin vd., 2019). 2019 yılında FİFA'nın yaptığı yayına göre Türkiye 1.235 kadın hakem sayısı ile Avrupa'da en çok kadın hakemi olan ikinci ülke olmasına rağmen Türkiye'deki tüm hakemler içinde kadın hakemlerinin oranı %16'dır (FİFA, 2019).

Günden güne sayıları artış gösterse de kadın hakemler toplumda var olan kalıp yargılardan dolayı hep bir güven sorunu yaşamaktadır. Taraflar yılların tecrübesi olan deneyimli hakemlere daha fazla güvenmektedir. Kadınların da erkeklere göre köklü bir geçmişe ve tecrübeye sahip olmadıkları için sahada daha az istenmektedir (Özmumcu, 2019).

2.2. İlgili Araştırmalar

Toplumsal cinsiyet perspektifinden beden eğitimi öğretmenlerinin görüşleri ve metaforik algılar adlı çalışmasında Sivri (2024), nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması desenini kullanmıştır. Veriler bireysel görüşme yoluyla toplanarak analizler nitel veri ayıklama yöntemleri analiz edilmiştir. Araştırmaya 8'i devlet, 8'i özel okulda çalışan 16 beden eğitimi öğretmeni katılmış, Aynı zamanda katılımcıların 8'i kadın, 8'i erkek beden eğitimi öğretmenidir. Veriler yarı yapılandırılmış sorulardan oluşturulmuş bir görüşme formu ile toplanmıştır. Sonuç olarak beden eğitimi öğretmenleri, ifadelerinde eşitlikçi davranış sergilediklerini söylediler de, öğrencilerin cinsiyet özelliklerinin farklılığından dolayı davranışlarında değişiklikler olduğu görülmüştür. Bu farklılıklar, hitap, ses tonu, konuşma tarzı gibi davranışlarda ve spor branşına yönlendirme konularında belirginleşmiştir.

Kadın futbol hakemlerinin kariyer engellerini inceleyen Damla (2023), çalışmasında karma yöntem kullanmıştır. Nicel veriler için İnandı (2009), tarafından hazırlanan "Kadınların Kariyer Engelleri Ölçeği" kullanılmış ve 79 kadın hakeme uygulanmıştır. Nitel veriler görüşme yöntem ile 11 açık soru 10 kadın hakem ile gerçekleştirilmiştir. Nicel veri analizi için SPSS 22.0 istatistik programı kullanılmıştır. Nitel verilerinin incelenmesinde ise MAXQDA programından yararlanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, hakemlikte eğitim durumunun ve tecrübenin önemli olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, toplumda var olan ön yargı ve güvensizlik, kadın fizyolojisinin erkeğe göre dezavantajlı yapısı, iş-yaşam dengesinin oluşturulamaması ve kadın hakem sayısının yeterli sayıda olmaması gibi faktörler kariyer engelleri olarak öne çıkmıştır.

Futbol izleyicilerinin kadın spikerlere ilişkin görüşlerinin toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi çalışmasında Sadıglı (2023), futbol izleyicilerinin kadın spikerler hakkındaki görüşlerini incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve görüşme yoluyla veriler toplanmıştır. Toplanan veriler içerik analizi yoluyla çözümlenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre; hem kadın hem de erkek izleyicilerin kadın spikerlere yönelik olumlu algılarının olduğu söylenmektedir. Bu sebeple yayıncı kuruluşların kadın spikerlere yer verdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sarıkulak (2022), Taraftarlıkta toplumsal cinsiyet düzeninin hangi sosyalizasyon pratikleri ile inşa edildiğinin incelenmesi çalışmasını nitel araştırma paradigması ile gerçekleştirmiş bu tez çalışması farklı takımların taraftarları olan 5'i erkek, 8'i kadın 13 taraftar ile yürütmüştür. Araştırmanın verileri yarı-yapılandırılmış bireysel görüşmeler ile toplanmıştır. Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler tematik veri analizi yöntemi aracılığıyla analiz edilmiştir. Araştırma sonucuna göre, futbol taraftarlığının erkek egemen bir alan olarak kabul edildiğini ve bu bağlamda erkeklikle ilişkilendirilen şiddetin normalleştirildiğini, kadınların ise taraftarlıkta ötekileştirildiğini ortaya koymuştur. Bu toplumsal cinsiyet düzeninin, aile, eğitim, arkadaşlık ve medya gibi sosyal etkenler aracılığıyla inşa edildiği ve bu etkenlerin sürekli olarak yeniden üretildiği belirlenmiştir.

Zelyurt (2021), Sporda toplumsal cinsiyet yaklaşımı: Kadın voleybolcuların toplumsal deneyimleri üzerine yaptığı çalışmasını nitel yöntemle gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme kullanılmış ve fenomenolojik desene göre tasarlanmıştır. En az 10 sene voleybolda sporculuk deneyimi bulunan 15 kadın sporcuyla görüşülmüştür. Yardımcı veri toplama tekniği olarak doküman analizlerinden yararlanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre voleybolcu kadınların toplumsallaşma süreçlerinde, toplumsal cinsiyet ilişkilerine göre kuşaklar arası farklılıklar ve süreklilikler yaşandığı görülmüştür. Türkiye'de voleybolun erken dönemlerinde kadın voleybolu, bedene özgü değerlendirmeler üzerinden kodlanmakta ve kadınların sportif performansı kadın cinselliğinin gölgesinde kalmaktadır sonucu ortaya çıkmıştır.

Cumur (2021), Toplumsal cinsiyet eşitsizliği: kadın ve mekân isimli çalışmasının verilerini rastgele örnekleme tekniği kullanarak 354 kişiyle yaptığı anket ile toplamıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, kadının kentsel mekânda varlığının, erkeklere göre daha az olduğu, bu durumun kentin mekansal, fiziksel durumuyla ilgili olmadığı sonucuna varılmıştır. Kadının kentte varlığının az olmasının daha çok kültürel sebepler ve kadının aile içi sorumluluklarını yerine getirmesiyle ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Mekânsal durumla ilgili olarak ise sadece güvenlik faktörünün etkili olduğu ortaya çıkmıştır.

Basketbol hakemlerinin cam tavan algısı ve kadın hakemlerin üst klasmanlara yükselmesindeki engelleri araştıran Şahin, Dal ve Donuk (2020) veri toplama aracı

olarak demografik bilgilerin yanında, Karaca (2007) tarafından geliştirilen ve yedi alt boyuttan oluşan “Kadın Yöneticilerde Kariyer Engelleri Anketi” kullanmıştır. Araştırmanın örneklemini 262 basketbol hakemleri oluşturmaktadır. Verilerin analizi tanımlayıcı istatistiklerin yanında T-Testi ve Kruskal Vallis analizleri ile yapılmıştır. Çalışmada hakemler, kadın hakemlerin kariyer engellerinde en etkili sebebin kadın hakemlerin kendi kişisel tercih ve algıları olduğunu düşünmektedir. Ardından, en büyük kariyer engeli olarak mentörlük eksikliği gözlemlenmiştir. Diğer engeller arasında ise, informel iletişim dışında kalmaları, örgüt kültürü ve politikalarından kaynaklı engeller, kadının çoklu rol üstlenmesinden kaynaklı engeller, kalıplaşmış ön yargılar ve mesleki ayırım yer almaktadır.

Alabaş, Akyüz, ve Kamer (2019), Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algılarının belirlenmesi çalışmasında tarama modelindeki betimsel araştırmanın verileri, “Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği” aracılığı ile toplanmıştır. Araştırmaya, Türkiye’de bir devlet üniversitesinde öğrenimlerine devam eden 2260 kişi katılmıştır. Veriler bağımsız örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve Scheffe testi ile değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucuna bakıldığında zaman öğrencilerin toplumsal cinsiyet algısına ilişkin görüşlerini etkileyeceği düşünülen faktörlerin cinsiyet, öğrenim gördükleri üniversiteler, ailelerinin ve kendilerinin yaşadığı yer ve üniversite hayatları boyunca kaldıkları yer olduğu sonucuna varılmıştır.

Küçükdere (2019), Toplumsal cinsiyet ekseninde sporda kadın ve sorunları isimli çalışmasında nitel araştırma yöntemini kullanılmıştır. Çalışma salonlarda ve spor alanlarında spor yapan 19 kadınla yarı yapılandırılmış görüşme yapılarak veriler toplanmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre; kadınların daha çok estetik görünüm kazanmak amacıyla spor yaptıkları ve buna göre branş tercihi yaptıkları bulunmuştur. Ayrıca yaşadıkları sorunlara bakıldığında ise kadınların spora katılımında bazı engellemelerle karşılaştığı söylenmektedir. Bu engellemelerin daha çok eş ya da erkek arkadaşları tarafından yapıldığı görülmektedir.

Engin vd., (2019), yeşil sahalardaki kadınların hakemliğe bakışı isimli çalışmasında verilerini Türkiye Faal Futbol Hakemleri ve Gözlemcileri Derneği Eskişehir şubesine üye olan ve aktif olarak hakemliklerine devam eden 9 kadın hakemin katılımıyla oluşturmuştur. Veri toplama yöntemi olarak nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan,

derinlemesine görüşme tekniği uygulanmıştır. Veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda olumlu deneyimler başlığı altında manevi kazanım, meslekte yükselme ve oyunun atmosferine olumlu etki ettiklerini yer alırken, olumsuz deneyimler başlığı altında ise küçümseme, baskı, zayıf karakter olarak görüldüklerini dile getirmişlerdir.

Sarikulak ve Koca (2019), Futbol Taraftarlığı Alanında Kadınları Marjinalleştiren Doxalar adlı çalışmalarında nitel araştırma deseni kullanmışlardır. Spor kulüpleri taraftarı olan 8 kadın ile yaptıkları bireysel görüşmeler sonucunda ortaya çıkan verileri tematik analiz yöntemiyle sonuçlandırmışlardır. Araştırmanın sonucunda, kadınların gerçek taraftar olarak kabul edilmekte zorluklar yaşadığı, sürekli olarak futbol bilgilerinin sınındığı ve erkeklere yüklenen davranış kalıplarına uymaları ve cinsiyetçiliği kabul etmeleri halinde kabul gördükleri ortaya çıkmıştır.

Sezen Balçıkanlı ve Yıldırım (2018), Elit Salon Hokey Oyuncularında Empatik Beceri ile Prososyal Davranışlar Arasındaki İlişki adlı çalışmalarında örneklem grubu olarak 150 elit hokey oyuncusu kullanılmıştır. Çalışmanın verileri Vural (2015)'in Antisosyal ve prososyal davranış ölçeği ile toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda cinsiyet faktörüne göre kadın sporcuların daha empatik oldukları ve her iki cinsiyette de empatik beceri seviyesi arttıkça prososyal davranış gösterme eğiliminin arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Özkar (2018), Kadın futbol hakemlerinin deneyimlerinin toplumsal cinsiyet perspektifinden incelenmesi isimli çalışmasında nitel araştırma desenini kullanılmıştır. Veriler 10 kadın hakem ile gerçekleştirdiği yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan görüşme tekniği ile toplanmıştır. Görüşmeler ile elde edilen veriler içerik analizi tekniğiyle analiz edilmiş ve temalar kadın hakemlerin spor yoluyla güçlenmesi ve sorunlar başlıkları altında toplanmıştır. Sonuç olarak; katılımcıların gelişen fizyolojik özellikleri ile kendilerini daha zinde ve aktif gördükleri, daha özgüven sahibi oldukları, hakemliğin iletişim ve liderlik yönlerini geliştirdiği ve sosyalleşme adına olumlu katkıların sağlandığı görülmüştür. Bununla birlikte sporun erkekler için bir uğraş olduğu, sportif faaliyet esnasında giyilen kıyafetlerin kadınlara uygun olmadığı tepkisini yakın çevrelerinden aldıkları, futbolcular, yöneticiler ve antrenörler tarafından kadın oldukları için kötü performans sergileyeceklerini düşündüklerini katılımcılar dile getirmiştir.

Özdemir (2018),Geleceğin beden eğitimi öğretmenleri sporda kadının yerini nasıl tanımlıyor? İsimli çalışmasını nitel araştırma yaklaşımı ile gerçekleştirmiştir. Verilerini beden eğitimi bölümünde öğrenim gören 115 öğrenciye hazırlanmış olduğu açık uçlu soruları sorarak verdikleri cevaplar ile toplamıştır. Analizlerini betimsel içerik analiziyle gerçekleştirmiştir. Çalışma sonucunda kadının spordaki yerini başarı, güç, cinsiyet algısı olarak kadına yönelik cinsiyetçi ve ayrımcı boyutların olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca sporun erkek egemen bir alan olduğu düşüncesi her iki cinsiyette de kabul edilmiş bir gerçek olduğu sonucuna varılmıştır.

Kavasoğlu ve Yaşar (2016),Toplumsal cinsiyet normlarının dışındaki sporcular isimli çalışmasında katılımcılar 5 kadın ve 5 erkek sporcu oluşturmaktadır.Veriler sporcular ile yapılan görüşmeler sonucunda toplanmıştır. Veriler içerik analizi tekniğiyle analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda toplum tarafından normların dışında spor yapan kadın sporcular toplumsal baskı ve ayrımcılık gördüklerini, erkek sporcular ise toplum tarafından daha sert eleştirildiklerini, garipsendiklerini, şaşkınlıkla karşılandıklarını ifade etmişlerdir. Her iki cinsiyetteki sporcuların, normların dışında olan spor dallarında yer aldıkları için baskı, engelleme ve ayrımcılık yaşadıklarını belirtmeleri, olumsuz deneyimlerin kesişme noktasını oluşturur.

Uğurlu (2015),Türkiye'de beden eğitimi derslerinin tek cinsiyetli ve karma olması durumuna ilişkin öğrenciler, beden eğitimi öğretmenleri, veliler ve üniversite öğretim elemanlarının bakış açıları incelemiştir. Araştırmaya toplam 2116 kişi katılmıştır. Veri toplama aracı olarak Hill, Hannon ve Knowles (2012) tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmış "Tek Cinsiyet ve Karma Eğitim Ölçeği" ve araştırmacı tarafından geliştirilen demografik bilgi anket formu kullanılmıştır. Katılımcıların verdikleri yanıtlar SPSS v21 paket programı ile analiz edilmiştir. Araştırmaya katılanlar genel olarak, temas gerektiren bireysel spor branşlarının tek cinsiyetli olarak eğitim verilmesi gerektiği, takım spor branşlarında ve temas gerektirmeyen branşlarda cinsiyet ayrımı olmadan eğitimlerin verilmesi gerektiği yönünde görüş belirtmişlerdir.

Alberalar, 2015'den akt. Mert ve Topçu, 2021), tarafından "Kadın Yöneticilerinin Kariyer Engellerinin İncelenmesi" çalışmasında araştırma yöntemi olarak karma yöntem kullanmıştır. Nicel kısmımlı ölçeğin altına bir tane açık uçlu soru eklenerek 437 kişi ile veriler toplanmıştır. Verilerin analizinde SPSS paket programı

kullanılmıştır. Bulgular sonucunda kadınların ev işlerindeki sorumluluğu, kişisel tercihleri, kadın cinsiyetine bağlı kalıplaşmış yargılar ortaya çıkan engellerden başlıcalarıdır.

Hacıcaferoğlu ve Gündoğdu'nun (2014); Leymann, 1993). Futbol hakemlerinin yıldırma (mobbing) davranışlarına maruz kalma düzeylerinin araştırılması çalışmasında Tarama modeli kullanılarak yapılan çalışmanın örneklemini çeşitli liglerde aktif olarak görev yapan 374 hakem oluşturmuştur. Araştırma verileri Futbol Hakemlerine Yönelik Mobbing Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Araştırmada tanımlayıcı istatistikler, Tukey testi, t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Çalışma sonucunda kadın hakemlerin saha içinde güçsüz karakter olarak algılanmalarından kaynaklı olarak erkek hakemlere göre daha fazla itiraz ve baskı içeren davranışlara maruz kaldıklarını ortaya koymuştur.

Kadın ruh sağlığı ve toplumsal cinsiyet çalışmasında Cengiz (2013), 18- 60 yaş arasında, çocuğu olan, en az ilkokul mezunu ve ruh sağlığı uzmanına başvurmuş 145 kadına anket uygulaması ile gerçekleştirilmiştir. Kadına yüklenen roller, ev hanımlığı, çalışan kadın, annelik, bedenen güzel ve estetik olma zorunluluğu, fiziksel ve psikolojik şiddet kadın cinsiyetine atfedilen bu roller kadın ruh sağlığını en çok etkileyen cinsiyet rolleridir.

Eğitim Süreçlerinde Cinsiyet Ayrımcılığı: Öğrencilik Deneyimleri Üzerinde Yapılmış Bir Çözümleme isimli çalışmasında Esen (2013), nitel araştırma modeli çerçevesinde katılımcılara açık uçlu sorular sorulmuş, cevaplar üzerinde betimsel bir içerik çözümlemesi yapılmıştır. Katılımcılar 59 erkek 23 kadın toplam 82 kişi katılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, erkekler ilköğretimin ikinci kademesinde, kadınlar ise ortaöğretim sürecinde cinsiyet ayrımcılığını deneyimlemişlerdir. Eğitim süreçlerinde cinsiyetçi tutum ve davranışların aktörü genellikle öğretmenlerdir. Erkekler genellikle fiziksel cezalar, kadınlar öğretim süreçleri ve uygulamaları bağlamında cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmışlardır.

Gürpınar ve Güven'in (2011), futbol hakemlerinin karşılaştıkları sportmenlik dışı davranışlara yönelik yapmış oldukları çalışmada genellikle saygısızlık, tahrik, protesto, konsantrasyon bozma ve hakemi şikâyet etme gibi durumların olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Bingöl, Aydoğan, Şenel ve Erden (2011), Cam tavan sendromu ve kadınların hiyerarşik yükselmelerindeki engeller isimli çalışma sonucunda değişken hipotezler arasında anlamlı bir farkın olmadığı kadın yöneticilerin hemcins çalışanlarına karşı erkek yöneticilere göre daha olumsuz tavır sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Bununla beraber kadınlar erkekler tarafından ön yargı ile karşılandıklarını, mesleki ayrımcılığa maruz kaldıklarını, eğitimlerden faydalanamadıklarını, uygulanan politikaların kariyer yapmalarını engellediğini ifade etmişlerdir.

Sporda kadınlar ve sorunları adlı çalışmasında Yaprak ve Amman (2009), nitel çalışmasında sporcu antrenör ve yönetici 16 kadın ile yaptığı görüşmeler sonucunda; Toplumun yakıştırdığı kadınsılık ve erkeksilik özelliklerin ve rollerin sporun erkek egemen bir faaliyet olduğu düşüncesi, spora katılımlarda erkeklere göre daha fazla engel ile karşılaştıkları ve medya da başarılarından çok kadınsılıklarının ön plana çıkarılması, geleneksel roller ve fırsat eşitsizlikleri yaşamaları kadını spordan uzaklaştıran sebepler arasındadır.

Özsoy (2008),Türk spor medyasında kadın adlı çalışmasında nitel araştırma deseni ile 5 kadın spor gazetecisiyle yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanarak verilerini toplamıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre kadın spor gazetecilerinin geçmişe göre daha olumlu karşılandıklarını belirtmişlerdir. Meslektaşları ve spor takipçileri tarafından daha kabul gördüklerini, bilginin ve yorum yapma kabiliyetinin cinsiyetten daha önemli olduğu anladıklarını belirtmişlerdir.

Clark ve Pachter (2007), Kızlar neden futbol oynayamıyor? Toplumsal cinsiyet dinamikleri ve oyun alanı adlı çalışmasında Londra'daki iki devlet ilkokulunda 10 ila 11 yaşındaki öğrencilerle yaptığı çalışma, 5. sınıfın yaz döneminden 6. sınıfın sonbahar döneminin sonuna kadar her okuldaki bir sınıfı takip etmiştir. Araştırmada etnografik yöntemi kullanmıştır. Saha çalışması dönemi boyunca her okulda haftada ortalama iki gün geçirerek çocukların sınıfta, oyun alanında ve okul sonrası etkinliklerdeki etkileşimlerini gözlemlemiş ve çocuklar, ilgili personel ve bazı ebeveynlerle görüşmeler yapmıştır. Araştırma sonucunda kız çocuklarının futbola katılımlarının cesaretlendirildiğini fakat uygulamada hala dış görünüşün ve kadınsallığın önlerindeki engelleri oluşturduğu ortaya koymuştur. Bazı spor dallarının kadınlar için meşhur olması veya futbol gibi bazı spor dallarına kadınların

katılımının yeterince kabul görmemesi, bu imaj sorununun, kadınsallığın spor performanslarının önüne geçmesinden kaynaklanır.

Koca ve Demirhan (2005) Beden eğitimi ve spor alanında toplumsal cinsiyetin yeniden üretimi araştırması 2004-2005 eğitim-öğretim döneminde Ankara ilinde yer alan farklı toplumsal sınıfları temsil eden üç okulda gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı alışmada veriler; ders gözlemi, alan notu alma, odak grup görüşmesi ve derinlemesine bireysel görüşme teknikleriyle toplanmıştır. Araştırmada 30 kız, 27 erkek öğrenciler ile derinlemesine görüşme 3 beden eğitimi öğretmen ve 6 odak grup görüşmesi yapılmıştır. Görüşmeler gerçekleştirilirken, toplam 47 ders gözlemi de yapılmıştır. Veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Öğrencilerin toplumsal cinsiyet tanımları, toplumsal cinsiyet ve spor ilişkisinde belirleyici olduğunu göstermektedir. Bazı okullarda özellikle erkek ve kız öğrencilere özgü hegemonik erkeklik formları da gözlenmiştir. Sonuç olarak, beden eğitimi bir toplumsal alan olarak değerlendirilmeli ve toplumsal cinsiyetten bağımsız düşünülmemelidir.

İlköğretim 1. Sınıf kitaplarında yer alan yetişkin figürlerinin cinsiyetlerine göre kimlerle birlikte gösterildiklerini, eylemlerini, içinde buldukları yerleşimleri ve bağlantıda oldukları nesnelere belirlemek ve değerlendirmek için Esen ve Bağlı (2002) araştırma da yüzde ve ki-kare analizleri kullanılarak elde edilen bulgular sonucunda; hem kadın hem erkek figürler, en çok çocuklar ile, ikinci olarak da aileleri ile birlikte gösterilmektedirler. Kadın figürler, en çok ev ve çevresinde, erkek figürler ise en çok dış mekanlarda sergilenmektedirler. Kadın figürler, en çok çocuğa yönelik etkinliklerde yer alırken, erkek figürler ise en çok kamu ve iş yaşamıyla ilgili etkinlikler içinde resmedilmektedirler. Bu sonuçlar, geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargıların kitaplara da yansıdığını göstermektedir.

Scraton, Fasting, Pfister ve Bunuel (1999) Farklı ülkelerde yaşayan profesyonel kadın futbolcular ile yaptığı derinlemesine görüşmeler sonucunda yaşam alanlarının çoğunda erkek egemen olan futbolya oynamak için bir sürü mücadeleler verdiklerini söylemişlerdir. Bu durum sporun cinsiyetleştirilmesi, kız takımlarının olmaması, gibi problemler olduğunu, önemli problem ise imaj problemidir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve verilerin analizi alt bölümleri ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma futbolcuların kadın hakemlere yönelik maç deneyimlerini incelemek olduğu için nitel araştırma yöntemlerinden Fenomenoloji (Olgubilim) deseni kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemleri, elde edilen sonuçların sayılar üzerinden ifade edildiği nicel araştırma yöntemlerine kıyasla daha çok bireylerin duygu düşünce ve deneyimlerini inceler (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu sebeple araştırmada erkek futbolcuların kadın hakem maç deneyimlerinin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi amaçlandığından bu yöntem tercih edilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinin alt deseni olan fenomenoloji deseni ise bireylerin deneyimlerine dayanan çalışmalarda kullanılan bir desen olduğu için tercih edilmiştir.

Fenomenoloji elde edilen veriler, yapılan araştırmanın merkeze aldığı olguyu yaşayan ve bunu etrafa açıklayabilecek kişiler ve topluluklardır. Deneyimlerin detayları olabildiğince ortaya çıkabilmesi için yapılan görüşmelerin etkili bir biçimde gerçekleştirilmesi gerekir. Gerçekleştirilen görüşmelerin katılımcıya teyit ettirilebilme özeliğinden dolayı araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği artmaktadır (Yıldırım ve Şimşek,2018). Kişisel deneyimler, kişilerin algı ve olaylara hangi anlamları yüklediği ele alınabilir (Baş ve Akturan, 2017). Bu tür çalışmalar da bireyin veya grubun olayları deneyimlemesi sonucunda ortaya çıkan algılarını incelemek amacıyla bu desen kullanılmaktadır. Bu araştırma da futbolcuların kadın hakem maç deneyimleri var olduğu şekliyle toplumsal cinsiyet açısından incelenmeye çalışılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2022-2023 sezonu Türkiye Futbol Federasyonun düzenlediği amatör liglerde aktif olarak futbol oynayan erkek futbolcular oluşturmaktadır. Katılımcılar belirlenirken amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örnekleme tekniği kullanılmıştır. Bu yöntemde araştırmanın hedefine göre, araştırmacı tarafından daha önceden belirlenen ölçütlere göre katılımcılar araştırmaya katılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).Belirlenen ölçüt olarak maçını en az 2 defa kadın hakem yönetmiş 12 erkek futbolcu oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri yarı-yapılandırılmış bireysel görüşmelerle elde edilmiştir. İlk olarak, futbolculara yönelik 10 adet açık uçlu sorudan oluşan bir görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme formu, beden eğitimi alanında ve toplumsal cinsiyet üzerine çalışmalar yapan bir akademisyen tarafından incelenmiş, uzman görüşleri alınmış ve bu doğrultuda sorulara son şekli verilmiştir. Görüşmeler, düşüncelerin ve deneyimlerin rahatça aktarılabilmesi amacıyla sohbet havasında gerçekleştirilmiştir. Özellikle müsabakanın oynandığı haftadan sonra en kısa sürede görüşmeler sağlanarak futbolcuların duygu, düşünce ve deneyimlerini daha taze bir şekilde ifade etmeleri sağlanmıştır.

Görüşmeler, yüz yüze samimi bir ortamda gerçekleştirilmiş olup, uzakta bulunan futbolcular için internet ortamında online olarak yapılan görüşmeler ile desteklenmiştir. Görüşmeler, veri kaybını önlemek amacıyla kayıt altına alınmıştır. Her bir görüşme tek oturum şeklinde gerçekleştirilmiş ve ortalama 15 ile 40 dakika arasında sürmüştür. Bulgular kısmında, katılımcılardan doğrudan alıntılarının sunumunda, isimleri yerine kodlar kullanılarak katılımcıların kişisel bilgilerinin gizliliği sağlanmıştır. Görüşme kayıtları öncelikle yazıya aktarılmış, daha sonra araştırmacılar tarafından birkaç kez okunmuş ve sayfa kenarlarına notlar alınmıştır. Araştırmacılar, bu notları kodlayarak arasındaki bağlantıları kurarak temaları belirlemişlerdir. Araştırma kapsamında, katılımcılara 10 soru sorulmuştur.

Bu sorular şunlardır;

1. Futbol içinde kadınların varlığını nasıl değerlendiriyorsunuz?

2. Bir maçın hakeminin cinsiyeti sizin için önemli midir? (Evet/hayır ise neden?)
3. Hakemin cinsiyeti bir maçın yönetimini etkiler mi? (Olumlu/Olumsuz ise neden?)
4. Hakemin cinsiyeti sizin maç içindeki davranışlarınızı etkiler mi? Etkiler ise nasıl etkiler?
5. Hakemin cinsiyeti sizin hakem ile olan iletişiminizi etkiler mi? Etkiler ise nasıl etkiler?
6. Maçınızı kadın hakemin yöneteceğini öğrendiğinizde ya da gördüğünüzde ilk düşündüğünüz şey nedir?
7. Kadın hakemin yönettiği bir maç deneyiminiz sonucunda izleniminiz nasıldı?
8. Maçınızı yöneten kadın hakemle yaşadığınız ilginç bir olay/durum var mı? Var ise nedir?
9. Kadın futbol hakemlerinin yönetimlerine yönelik düşünceleriniz nelerdir? (Başarıları, eksiklikleri, güçlü-zayıf yönleri)
10. Futbol içinde yer alan kadınların sayısı artış göstermeli mi?

3.4. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında toplanan veriler nitel veri analizlerinden içerik analizi yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Bu analiz yönteminde belirli kategoriler ve ilişkiler arasında değişebilen ilişkileri metnin kodlanmış biçimiyle istatistiksel olarak analiz etmeye ya da anlamaya ve yorumlamaya yarar. Nitel içerik analizi, belirli bir metinde görünür veya görünmez olabilecek anlamları, şemaları ve kalıpları incelemek için sadece kelimeleri saymanın veya metinlerden nesnel içerik çıkarmanın ötesine geçer (Gül ve Kahya Nizam,2020).

Bu çerçevede çalışmada elde edilen veriler öncelikle Word dosyasına aktarılmıştır. Aktarım sonrasında 22 sayfalık veri ortaya çıkmıştır. Veriler araştırmacı tarafından önce baştan sona okunmuş ve daha sonra ayrı ayrı kategorilere koyularak kodlar oluşturulmuştur. Oluşturulan kodlar birbirleri ile karşılaştırılmış, kodların kontrolü yapılarak fikir birliğine varıldıktan sonra kodlar temalar altında birleştirilmiştir.

Temaların isimlendirilmesinde araştırmanın ulaşmak istediği amaç ifadelerinden yararlanılmıştır. Analiz sonuçları şekil olarak verilmiş ve yorumlanarak sunulmuştur.

3.5. Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik kavramları yerine, inanılrlık, aktarılabirlik, güvenilebilirlik ve onaylanabilirlik kavramları kullanılmaktadır. İnanılrlık için katılımcı teyidi, aktarılabirlik için örneklem seçiminin detaylı açıklanması, güvenilebilirlik için, yöntemin ve desenin detaylı açıklanması ve başka bir araştırmacının süreç ve sonuçları incelemesi; onaylanabilirlik için ise araştırmacı ön yargılarının azaltılması işlemlerinin yapılması yeterli görülmektedir (Başkale, 2016). Bu kapsamda görüşmeler sonrasında elde edilen veriler yazıya aktarılmış ve katılımcılara tekrar okutularak teyit ettirilerek inanılrlık sağlanmaya çalışılmıştır. Örneklem seçiminde amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmış ve süreç detaylı bir şekilde açıklanarak aktarılabirlik sağlanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın yöntem ve deseni detaylı bir şekilde açıklanarak neden bu yöntem ve desenin tercih edildiği detaylı bir şekilde açıklanarak güvenilebilirlik sağlanmaya çalışılmıştır. Son olarak bulgularda yapılan yorumların sonucunda katılımcı görüşlerine yer vererek araştırmacı ön yargılı yorumlama yapmadığını göstererek onaylanabilirlik sağlanmaya çalışılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırma bulguları ve bulgulara dayalı olarak yapılan yorumlar yer almaktadır. Araştırmada elde edilen bulgular ve yorumlar, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda sunulmuştur.

Verilerin çözümlenmesi sonrasında erkek futbolcuların kadın hakem maç deneyimleri “kadın hakemin sahip olduğu özelliklere ilişkin deneyimleri”, “erkek futbolcuların kendi davranışları ile ilgili deneyimleri” ve “kadın hakemlerin maç yönetim tarzlarına ve maç atmosferine ilişkin deneyimleri” olmak üzere 3 tema altında ele alınmıştır.

Kadın hakemin sahip olduğu özelliklere ilişkin deneyimleri teması fiziksel özellikler, psikolojik özellikler ve oyun bilgisi özellikleri olmak üzere üç alt temadan oluşmaktadır. Erkek futbolcuların kendi davranışları ile ilgili deneyimleri teması ise davranışları kontrol etme gereksinimi(hissi) ve iletişimde seçici olma alt teması olmak üzere iki alt temadan oluşmuştur. Son tema olan kadın hakemlerin maç yönetim tarzlarına ve maçın atmosferine etkisine ilişkin deneyimleri teması ise, oyun ve atmosfere olumlu etkisi ve oyun ve atmosfere olumsuz etkisi olmak üzere iki alt temadan oluşmaktadır. Tablo 1’de temalar, alt temalar ve ilgili kodlar detaylı bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 1.

Tema, Alt Temalar ve Kodlar Tablosu

Tema	Alt Temalar	Kodlar
Erkek futbolcuların kadın hakemin sahip olduğu özelliklere ilişkin deneyimleri	Fiziksel özellikler	Daha narin, güçsüzler, kuvvetsizler, atletik değiller, fiziksel yetersizlik
	Psikolojik özellikler	Daha kırılgan, oyun içi baskıya dayanamama, baskıyı kaldıramama, kişiselleştirme, kararsızlık, endişeli olma, özgüvenleri düşük, trip atma, duygusal davranma, empati kuramama, konsantrasyonları düşük
	Oyun bilgisi	Tecrübe eksikliği, vücut dilleri zayıf, pozisyon kaçırma, kolay kandırılma, oyunu okuyamama, pozisyon bilgileri düşük, aza maça çıkma,
Futbolcuların kendi davranışları ile ilgili deneyimleri	Davranışları kontrol etme gereksinimi(hissi)	Tavır ve davranışlara dikkat etme, daha saygılı davranmaya çalışma, nazik olmaya çalışma,
	İletişimde seçici olma	Daha kısık sesle konuşma, kadın hakeme itiraz etmeme,

Erkek Futbolcuların kadın hakemlerin maç yönetim tarzlarına ve maç atmosferine ilişkin deneyimleri	Oyun ve atmosfere olumlu etkisi	Tansiyonu düşürme, şiddeti azaltan, sertliği düşürme, daha tarafsızlar, umursamazlar, daha nazikler, karar vermede titizler, küfrü azaltma,
	Oyun ve atmosfere olumsuz etkisi	Denge problemi yaşama, tolere edememe, düşük tempo, pozisyonlara uzak kalma, sert iletişim, çabuk kandırılma, oyun hızı, atmosferi kaldıramama, otoriter değiller,

4.1. Tema. 1: Erkek Futbolcuların Kadın Hakemin Sahip Olduğu Özelliklere İlişkin Deneyimleri

Erkek futbolcuların kadın hakem maç deneyimleri için elde edilen verilerin çözümlenmesi sonrasında ortaya çıkan ilk temakadın hakemin sahip olduğu özelliklere ilişkin deneyimleri temasıdır. Bu tema kendi içinde fiziksel özellikler, psikolojik özellikler ve oyun bilgisi özellikleri olmak üzere üç alt temadan oluşmaktadır. Bu temaya ilişkin alt temalar ve bu alt temalarda elde edilen kodlar tablo 2’de detaylı bir şekilde verilmiştir.

Tablo 2.

Tema 1: Erkek Futbolcuların Kadın Hakemin Sahip Olduğu Özelliklere İlişkin Deneyimleri Teması, Alt Temalar Ve İlgili Kodlar Tablosu

Tema	Alt Temalar	Kodlar
Erkek futbolcuların kadın hakemin sahip olduğu özelliklere ilişkin deneyimleri	Fiziksel özellikler	Daha narin, güçsüzler, kuvvetsizler, atletik değiller, fiziksel yetersizlik
	Psikolojik özellikler	Daha kırılğan, oyun içi baskıya dayanamama, baskıyı kaldıramama, kişiselleştirme, kararsızlık, endişeli olma, özgüvenleri düşük, trip atma, duygusal davranma, empati kuramama, konsantrasyonları düşük
	Oyun bilgisi	Tecrübe eksikliği, vücut dilleri zayıf, pozisyon kaçırma, kolay kandırılma, oyunu okuyamama, pozisyon bilgileri düşük, az maça çıkma,

4.1.1. Fiziksel özellikler alt teması.Kadın hakemin sahip olduğu özelliklere ilişkin deneyimler temasının ilk alt teması olan fiziksel özellikler alt temasında erkek futbolcular kadın hakem maç deneyimlerini ifade ederken kadın hakemin fiziksel özelliklerine ilişkin ifadeler kullanmışlardır. Bu ifadelerden elde edilen kodlara bakıldığında kadın hakemlerin erkek hakemlere göre daha narin olduklarını, güçsüz kuvvetsiz olduklarını, atletik olmadıklarını ve fiziksel olarak yetersiz olduklarını deneyimlemişlerdir. Kadın hakemlerin sahip oldukları bu olumsuz fiziksel özelliklerin onların maç yönetim tarzlarını etkilediğini ve bununda maça, oyunculara ve tribünlere olumsuz yansıdığını dile getirmişlerdir. Bu alt temaya ilişkin futbolcu görüşleri şu şekildedir;

...Kadın hakem yapısı gereği belki yaradılışı gereği daha kırılgan narin oldukları için oyunu da o anlamda yönetmeye çalışıyorlar. Daha şiddeti düşük bir şekilde ikili mücadeleler düşük, tempo düşük o şekilde yönetmeye çalışıyorlar. Bu da 22 erkeğin olduğu yerde bazen olumlu tepmiyor. Bir önceki maç çok sertliğe müsaade eden bir hakemle oynuyorsun bir sonraki maç hiç sertliğe müsaade etmeyen bir hakemle oynuyorsun şimdi arayı bulamayınca bu tansiyonu çok yükseltiyor. Maçımı 10-15 Kadın hakem yönetmiştir genel olarak sertliği şiddeti ikili mücadeleleri çok çok aşağıya düşürdüklerini düşünüyorum. Bu da olumsuzluk yaratabiliyor (Futbolcu 1).

... Futbol güç kuvvet mücadele gerektirdiği için erkekler mücadele anlamında daha fazla olduğu için futbol kadın değil erkek sporu bence. Fiziksel anlamda güçsüz olduğu için kadınlar. Ben bazı maçları da izliyorum kadınların duran topta olsun aut vuruşları çok gitmiyor çünkü kuvvetsiz gerek yok. Pozisyonlara geride kalıyorlar her konuda bence gerideler. Bence yapıları kassal özellikler olarak uygun değil. Fiziksel olarak kadınların futbola uygun olduğunu düşünmüyorum (Futbolcu 5).

... Atletik yapıda da erkeklere göre daha düşük olabiliyorlar (Futbolcu 6).

... Fiziksel anlamda kondisyon bakımından daha iyi olmaları pozisyonları daha yakından takip etmelerini öneririm (Futbolcu 9).

Güç ve hız olarak yetişememeleri olumsuz (Futbolcu 11).

4.1.2. Psikolojik özellikler alt teması.Kadın hakemin sahip olduğu özelliklere ilişkin deneyimler temasının ikinci alt teması psikolojik özellikler alt temasıdır. Erkek futbolcular kadın hakemlere yönelik psikolojik özellikler alt temasına ait deneyimlerini “Daha kırılgan olma, oyun içi baskıya dayanamama, baskıyı kaldıramama, kişiselleştirme, kararsızlık, endişeli olma, özgüvenleri düşük, trip atma, duygusal davranma, empati kuramama, konsantrasyonları düşük gibi kodlar ile ifade etmişlerdir.Fiziksel özellikler gibi sahip olunan bu psikolojik özelliklerde maça ve atmosfere olumsuz bir şekilde yansıdığı futbolcular tarafından ifade edilmiştir. Bu alt temaya ilişkin futbolcu görüşleri şu şekildedir;

... Tansiyonu yüksek maçlarda taraftarın yoğun olduğu maçın öneminin olduğu maçlarda itirazdan dolayı baskıyı kaldıramadıklarını düşünüyorum. Bir pozisyonla da kalmıyor devamı geliyor bir noktada kırılıyorlar kırılgan bir yapıları var bu maç sonuna kadar devam ediyor. Pozisyonlara takılı kaldıklarını düşünüyorum. Bir de olayı bazen kişiselleştirdiklerini düşünüyorum. Yani futbolcu haklı ya da haksız her şeye itiraz

ediyor. Bu itiraz kadın hakem doğru üslupla olamadığı zaman kişiselleştirdiklerini düşünüyorum. Kararlarıyla kişiselleştiklerini düşünüyorum. (Futbolcu 1).

... Maçıma çıkmış olan kadın hakemin performansı gayet kötüydü. Çok endişeliydi çok kararsızdı. Sonuçta hakem yanlış karar veriyorsa bile kararlıduruyor olması futbolcuyu biraz sindiriyor. Ama hakem suratın da jest ve mimiklerinde birazcık pasiflik olunca daha çok üstüne gidiyorsun. Karakterinden ve yeteneğinden ötürü olabilir (Futbolcu 2).

... Üslup olarak sert gittiğimiz zaman takım olarak bize yapılan faulleri bize vermiyorlar duygusal olarak davranabiliyorlar. Ceza alanı içinde ufak bir temasla daha düşse oyuncu güçlü bağırınca duygusal olarak sestten etkilenip faul verebiliyor. Çabuk kandırılabilirler bu yüzden (Futbolcu 3).

... Konsantrasyon eksikliği olduğunu düşünüyorum (Futbolcu 12).

... Futbolda önemli olan pozisyon alabilmesi oyuncunun halinden anlayabilmesi, empati yapabilmesi kadınların bunları yapabilmesi düşük en üst seviye de bile (Futbolcu 5).

4.1.3. Oyun bilgisi alt teması.Kadın hakemin sahip olduğu özelliklere ilişkin deneyimler temasının üçüncü alt teması oyun bilgisi alt temasıdır. Erkek futbolcular kadın hakemlere yönelik oyun bilgisi alt temasına ait deneyimlerini “Tecrübe eksikliği, vücut dili zayıflığı, pozisyon kaçırma, kolay kandırılma, oyunu okuyamama, pozisyon bilgi düşüklüğü, az maça çıkma gibi kodlar ile ifade etmişlerdir. Bu alt temaya ilişkin futbolcu görüşleri şu şekildedir;

...ülkede kadın hakemler çok maç yönetmiyor çünkü tecrübenin çok önemli bir şey olduğunu düşünüyorum. Hakemlikte de futbolculukta da maç tecrübesi gelişsin diye benim maçıma gönderilmiş gibi hissediyorum. Çünkü çok görmüyoruz kadın hakemleri (Futbolcu 2).

... tecrübesiz oluyorlar yani. bu iş tamamen tecrübeye bakar (Futbolcu 5).

... Erkekler futbolun içinden geldikleri için küçük yaşlardan itibaren daha yatkın oluyorlar pozisyonlara tabi kadın hakemlerde eskiden futbol oynamış kendini geliştirmiş maç izlemiş olan kadın hakemlerde iyi oluyor ama maç izlememiş direkt hakem olmak isteyen başlayan kadınlarda pozisyon olarak eksiklikler oluyor o pozisyonları görmediği ya da izlemediği için aşinalığı olmadığı için pozisyon eksikliği olabiliyor maç izlemekten kaynaklı pozisyonel hatalar olabilir (Futbolcu 7).

Zayıf yönleri kararsızlar biraz vücut dilleri birazcık güçsüz sonuçta hakem orda bütün kararları veren biri. Daha sertlikten bahsetmiyorum ama iletişimden kaçıyorlar. Tatlı bir dile konuşursa ne kadar nabızı yüksek olursa olsun bir şekilde yola getiriyorsun çünkü saha içinde kral sensin. Vücut dillerinin daha kuvvetli olması gerektiğini düşünüyorum. Verdiği karara hatalı da olsa kendi de inansın (Futbolcu 2).

4.2. Tema 2: Futbolcuların Kendi Davranışları ile İlgili Deneyimleri

Erkek futbolcuların kadın hakem maç deneyimleri için elde edilen verilerin çözümlenmesi sonrasında ortaya çıkan ikinci tema “futbolcuların kendi davranışları ile ilgili deneyimleri temasıdır. Bu tema kendi içinde davranışları kontrol etme gereksinimi (hissi) ve iletişimde seçici olma olmak üzere iki alt temadan oluşmaktadır. Bu temaya ilişki alt temalar ve bu alt temalarda elde edilen kodlar tablo 3’de detaylı bir şekilde verilmiştir.

Tablo 3.

Tema 2: Futbolcuların Kendi Davranışları İle İlgili Deneyimleri Teması, Alt Temalar ve İlgili Kodlar Tablosu

Tema	Alt Temalar	Kodlar
Futbolcuların kendi davranışları ile ilgili deneyimleri	Davranışları kontrol etme gereksinimi(hissi)	Tavır ve davranışlara dikkat etme, daha saygılı davranmaya çalışma, nazik olmaya çalışma,
	İletişimde seçici olma	Daha kısık sesle konuşma, kadın hakeme itiraz etmeme,

4.2.1.Davranışları kontrol etme gereksinimi(hissi). Futbolcuların kendi davranışları ile ilgili deneyimlertemasının ilk alt teması olan davranışları kontrol etme gereksinimi(hissi) alt temasında erkek futbolcular kadın hakem maç deneyimlerini ifade ederken tavır ve davranışlara dikkat etme, daha saygılı davranmaya çalışma, nazik olmaya çalışma gibi kodlarla ifade etmişlerdir.Bu alt temaya ilişkin futbolcu görüşleri şu şekildedir;

... 22 erkeğin ve 3 -4 erkek hakemin olduğu oyunda erkeğin erkeğe bakışında şiddet daha yüksek oluyor tansiyon daha yüksek oluyor. Sözlerine çok hakim olmuyorsun davranışlarına çok hakim olmuyorsun ama bir kadın hakem yönettiği zaman tavır ve davranışlarına daha çok dikkat ediyorsun bu da galiba bizim toplumla alakalı daha

saygılı daha hoşgörülü davranmaya çalışıyorsun bu da şiddeti ve tansiyonu aşağıya çekiyor. Yani bu istemsiz olan bir şey. Karşında farklı bir cins gördüğün zaman daha saygılı davranma gereği hissediyorsun. Bu futbol da saha içine de yansıyor. En azından bana yansıyor yani. Nabız ve tansiyon çok yüksek oluyor insanın kendini kaybettiği zamanlar oluyor erkeğe davranışla kadına davranış o an bile fark ediyor. Karşındakine daha saygılı davranman gerekiyor. Bu toplumsal kültürel bir durum yani. Yerleşmiş bir durum (Futbolcu 1).

İlk dikkatli olalım diyoruz... Çok önemli bir maç orta hakem erkek faul kararı verdi bence yanlış bir karardı bir tane arkadaşımız döndü giderken saha içinde ağzından bir küfür çıktı kendi kendine verdiği bir reaksiyondur kadın hakem o küfrü duyup oyuncuyu attırdı mesela. Bu tarz olaylar kadın hakemlerde daha fazla olabiliyor mesela. Erkek hakem olsaydı oyuncunun kendi kendine söylediği bir şey olduğunu anlayıp kimseye demediğini anlayıp duymamazlıktan gelirdi. Ama kadın hakem bu konularda daha hassas oluyor. Bizde maç öncesi kadın hakem olduğunu öğrendiğimizde bu davranışlara dikkat etmek durumunda kalıyoruz. Bu gibi davranışları çok ayırt etmedikleri için yanlış olduğunu düşünüp gereğini yapıyorlar. Bizde maç öncesinde soyunma odalarında konuşmalarda dikkatli olalım diyoruz (Futbolcu 1).

...Daha saygılı davranmaya çalışıyorum. Çok itiraz etmemeye çalışıyorum. Ama erkek olunca aslında bu da cinsiyetçilik daha kötü biri oluyorum. Bu sebepten erkeklere daha negatif davranılıyor. Diğere tarafa daha hassas olalım daha stabil gelişsin her şey moduyla yaklaşırken diğer tarafı da hor görmeye başladılar (Futbolcu 2).

... Bir erkekle bir bayana aynı şekilde davranamıyorsun bayana dediğim gibi biraz daha nazik davranıyorsun çünkü zaten onlarda bunu istiyorlar. Erkek gibi daha sert gittiğin zaman kart gösterebiliyorlar. Onlarında karşılığı daha farklı olabiliyor yani (Futbolcu 3).

4.2.2. İletişimde seçici olma. Futbolcuların kendi davranışları ile ilgili deneyimleritemasının ikinci alt teması iletişimde seçici olmadır. Erkek futbolcular özellikle itiraz konusunda ve kadın hakemle iletişime geçerken seçici olduklarını ve daha kısık bir ses tonuyla iletişime geçmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Bu alt temaya ilişkin futbolcu görüşleri şu şekildedir;

... Bayan hakemlerle argo hakaret vari değil kendi ağzımla üslupla konuşmaya dikkat etmeye çalışırım hocam kararının çok doğru değildi demek var hocam yanlış kararlar veriyorsun demek var. şiddetimizi arttıracığımız konular var. Ses tonu anlamında. Ama

bayan hakem karşısında ister istemez biraz daha olgun makul medenice davranma ihtiyacı...(Futbolcu 12).

... Kadın hakemle karşılaştığımızda ona göre davranmamız gerekiyor. İtirazlarımda şiddete dikkat ediyorum (Futbolcu 11).

...Kadın erkek olması tabii davranışsal olarak etkileyebilir. Erkek olduğu zaman bağırma çağırma olabilir ama bir bayan olduğu zaman agresiflik durumunu biliyorsunuz sizde maç durumunda biraz tansiyonumuz yüksek oluyor bizim hani karşımız da bayanı görünce hani bağıramayabiliriz yani öyle söyleyeyim. Biraz kendimizi kısımlarız (Futbolcu 10).

... Cinsiyeti kadın olduğu için söyleyebileceğimiz ya da itiraz edebileceğimiz çoğu şeyi daha nazik ve daha indirgenmiş şekilde söyleriz. Çünkü sonuçta karşı cinsiyet orda hakem olarak bulursa da cinsiyeti kadın olduğundan... (Futbolcu 8).

...birazcık daha kadın olduğu için erkeğe nazaran. ağızından çıkan kelimeler, yaklaşım tarzı konuşma biçimini etkiler. nabız yüksekliğini aşağılara çekilebileceğini düşünüyorum. Tepkim daha az oluyor (Futbolcu 6).

Kadın hakeme erkek hakem gibi itiraz edemiyorum daha az konuşuyorum. konuşmama daha çok dikkat ediyorum. (Futbolcu 5).

Futbolcular özellikle iletişim ve itiraz konusunda erkek hakemlere sergiledikleri iletişim tarzlarını kadın hakemlere karşı sergilemediklerini daha doğrusu sergileyemediklerini ifade etmişlerdir. Bununda iki ana sebebinin olduğu görüşmelerde yer alan ifadelerden ortaya çıkmıştır. Bu sebeplerden birincisi kadınların erkek hakemler kadar bazı tepki ve davranışları tolerans edememesidir. Futbolcular bunu kadın hakemlerin az maç yönetmesine ve futbolun içinden gelmediklerine dayandırmaktadır. İkinci sebep ise hakemin cinsiyetidir. Özellikle toplum tarafından bireylere verilen kadına saygı düşüncesi, erkek futbolcuların kadın hakemlere karşı davranışlarını etkilemektedir.

4.3. Tema 3: Erkek Futbolcuların Kadın Hakemlerin Maç Yönetim Tarzlarına ve Maç Atmosferine İlişkin Deneyimleri

Erkek futbolcuların kadın hakem maç deneyimleri için elde edilen verilerin çözümlenmesi sonrasında ortaya çıkan son tema kadın hakemlerin maç yönetim tarzlarına ve maç atmosferine ilişkin deneyimleri temasıdır. Bu tema kendi içinde

Oyun ve atmosfere olumlu etkisi ve Oyun ve atmosfere olumsuz etkisi olmak üzere iki alt temadan oluşmaktadır. Bu temaya ilişkin alt temalar ve bu alt temalarda elde edilen kodlar tablo 4’de detaylı bir şekilde verilmiştir.

Tablo 4.

Tema 3:Erkek Futbolcuların Kadın Hakemlerin Maç Yönetim Tarzlarına Ve Maç Atmosferine İlişkin Deneyimleri Teması, Alt Temalar Ve İlgili Kodlar Tablosu

Tema	Alt Temalar	Kodlar
Erkek futbolcuların kadın hakemlerin maç yönetim tarzlarına ve maç atmosferine ilişkin deneyimleri	Oyun ve atmosfere olumlu etkisi	Tansiyonu düşürme, şiddeti azaltan, sertliği düşürme, daha tarafsızlar, umursamazlar, daha nazikler, karar vermede titizler, küfrü azaltma,
	Oyun ve atmosfere olumsuz etkisi	Denge problemi yaşama, tolere edememe, düşük tempo, pozisyonlara uzak kalma, sert iletişim, çabuk kandırılma, oyun hızı, atmosferi kaldıramama, otoriter değiller,

4.3.1. Oyun ve atmosfere olumlu etkisi. Erkek futbolcuların kadın hakemlerin maç yönetim tarzlarına ve maç atmosferine ilişkin deneyimleri temasının ilk alt boyutu oyun ve atmosfere olumlu etkisidir. Futbolcular ve teknik ekipler, saha içerisinde kadın hakemlerin bulunmasının, hem oyun sırasında davranışlarına daha fazla özen göstermelerine hem de seyircilerin hakemlere karşı tepkilerini denetlemelerine olanak tanınması nedeniyle, oyundaki şiddetin ve tansiyonun azaldığına dikkat çekmişlerdir. Ayrıca futbolcular kadın hakemlerin futbolun içinden gelmedikleri için maç yönetim tarzlarının daha tarafsız olduğunu ve karar verirken titiz davrandıklarını dile getirmişlerdir. Bu alt temaya ilişkin futbolcu görüşleri şu şekildedir;

...saha içinde saygılı ve küfrü azaltabilirler. Şiddeti azaltabilir. Kadın hakemlere yaklaşım çok daha farklı oluyor. Ben bir kadın hakemin dövüldüğünü görmedim mesela. Maçın şiddetini nabzını düşürüyorlar (Futbolcu 11).

... erkek hakeme göre daha umursamaz oluyorlar. Maçı kim kazandı kim kaybetti kimin kart görüp görmediği önemsiz oluyor. Bazı hakemler maçın önemine göre pozisyon alabiliyorlar. Ev sahibine yardımcı olayım ama kadın hakem böyle bir şeye rastlamadım. Ne gördüyse devam ettiriyor. Bu bence çok güçlü bir yön (Futbolcu 1).

... Güçlü tarafları daha düzenliler daha dikkatli kararlar vermeye çalışırlar daha saygılılar. İletişimde daha pozitifler (Futbolcu 2).

4.3.2. Oyun ve atmosfere olumsuz etkisi.Bu alt temada erkek futbolcular kadın hakemlerin oyun ve atmosfere yönelik olumsuz deneyimlerini dile getirmişlerdir. Kadın hakemlerin bazen maçta dengeyi sağlayamadığını, bazı pozisyon ve davranışları erkek hakemlere göre tolere edemediğini, pozisyonlara uzak kalıp, oyunun hızını yavaşlattığını vurgulamışlardır. Özellikle bazı pozisyonları tolere edememeleri kadın hakemlerin futbolculuk geçmişi olmamalarına ya da futbolcun içinden gelmediklerine bağlamışlardır. Ayrıca uzak kaldığı pozisyonlarda pozisyonu tam göremediği için kararını futbolcu tepkilerine göre verdiklerini yani çabuk kandırıldıklarını söylemişlerdir. Bazı önemli maçlardaki ağır ve baskılı atmosferi kaldıramadıkları ve bununda ortamı daha çok gerdiğine dile getirilmiştir. Bu alt temaya ilişkin futbolcu görüşleri şu şekildedir;

... Maç içinde baskı da problem yaşadıklarını düşünüyorum. Futbolda çok şiddetli itiraz var hakemle çok fazla iletişim var oyun akarken de var durduğunda da var çok zor bi iş bu baskıdan etkilendiklerini düşünüyorum. Mesela tribünde izlerken çok net karar verebilecek kadar iyi biliyorlar futbolu. Ancak maç esnasında baskı esnasında denge problemi yaşayabiliyorlar(Futbolcu 1).

... atmosferi veya gerginliğin yüksek maçlarda erkek hakemlerin konsantrasyonu ve verdikleri kararların arkalarında durmaları daha sağlam daha yüksek bir duruş sergiliyorlar kadın hakemler atmosfere gerginliği yüksek maçlarda bazen o atmosferi kaldıramayıp yanlış kararlar verdikleri oluyor (Futbolcu 9).

...saha içinde de daha otoriter sert tavırda olabilirlerse daha başarılı olabilirler (Futbolcu 11).

...Oyun olarak kadın hakemlerin yönetim tarzıyla erkek hakemlerin yönetim tarzının farklı olduğunu düşünüyorum. Bu etkiliyor. Erkek hakemler saha içinde davranışlarını daha çok tolere edebiliyor. Yüksek şiddette itirazlara ağzından çıkan belki yanlış sözlere erkek hakemler belki daha tolere edebiliyor ama kadın hakemler bu konu da sert oluyor. Tolere etmiyorlar (Futbolcu 1).

Yönetim açısından mesela uzak kalabiliyor bazen pozisyonlara orda da görmediği bir şeyi görmüş gibi kandırılabilir mesela daha rahat kandırabilir onun için maçın sonucunu etkilemez diye düşünüyorum. Çok pozisyon kaçırabiliyorlar. Tabi tecrübeyle

alakalı illa pozisyonun dibinde olacak diye bir şey yok tecrübe yani hakemin yönettiği maçlarla oyuncularla alakalı yani (Futbolcu 3).

fazla baskıyı kaldıramadıklarını düşünüyorum. Amatör spor da itiraz ve şiddet yüksek olduğu için buna dayanmak kolay iş değil yani ben bir erkek olarak hakemliği tercih etmiyorum. O yüzden orta hakemlerin baskıyı kaldıramadıklarını düşünüyorum ve maçın içinde koptuklarını düşünüyorum. O anlamda çok pozitif değilim. Bir de olayı bazen kişiselleştirdiklerini düşünüyorum. Yani futbolcu haklı ya da haksız her şeye itiraz ediyor. Bu itiraz kadın hakem doğru üslupla olamadığı zaman kişiselleştirdiklerini düşünüyorum. Kararlarıyla kişiselleştiklerini düşünüyorum (Futbolcu 1).

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın sonuçlarına ve bu sonuçlar doğrultusunda önerilere yer verilmiştir.

5.1.Sonuç ve Tartışma

Bu tez çalışmasında erkek futbolcuların kadın hakem maç deneyimlerinin ortaya çıkartılması ve bu deneyimlerin toplumsal cinsiyet açısından ele alınması amaçlanmıştır. Tartışma bölümü ele alınırken bulgularda ortaya çıkan her bir tema ayrı ayrı ele alınmamıştır. Tema 1 Erkek futbolcuların kadın hakemin sahip olduğu özelliklere ilişkin deneyimleri ve fiziksel özellikler, psikolojik özellikler ve oyun bilgisi özellikleri alt temaları ve tema 3 kadın hakemlerin maç yönetim tarzlarına ve maçın atmosferine etkisine ilişkin deneyimleri temasının, oyun ve atmosfere olumsuz etkisi alt temaları bir arada ele alınmıştır. Bunun sebebi ise ortaya çıkan tema ve alt temaların toplumda bulunan yaygın toplumsal düşüncelere ve etiketlere dayandığının düşünülmesidir. Ayrıca belirtilen bu tema ve alt temalar futbol branşının erkek alanı olduğu ve bu alanda aslında kadınların yer alamaması gerektiği düşünce yaygındır. Diğer tarafta ise tema 2 olan “erkek futbolcuların kendi davranışları ile ilgili deneyimleri” teması ve “davranışları kontrol etme gereksinimi(hissi)” ve “iletişimde seçici olma” alt temaları ile 3. Tema olan “kadın hakemlerin maç yönetim tarzlarına ve maçın atmosferine etkisine ilişkin deneyimleri” temasının, “oyun ve atmosfere olumlu etkisi” alt teması bir arada ele alınmıştır. Bunun sebebi ise bu temalarda ve alt temalarında yukarıdaki tema ve alt temaların tam aksine kadınların futbolda yer almasının olumlu etkilerinin ele alınmasıdır. Futbolcuların kadın hakemlerin sahip olduğu özelliklere ilişkin deneyimlerini oluşturan öğelere bakıldığında biyolojik farklılıkların ağır bastığı görülmektedir. Özellikle fiziksel ve psikolojik özelliklerdeki vurgulanan kavramlar biyolojik kuramda yer alan kadının güçsüzlüğü (Keskin ve Ulsan, 2016) ile örtüşmektedir.

Futbolcuların kadın hakemlerin sahip olduğu özelliklere ilişkin deneyimleri teması altında yer alan fiziksel, psikolojik özellikleri ve oyun bilgisi alt temalarında ve kadın hakemlerin maç yönetim tarzlarına ve maçın atmosferine etkisine ilişkin deneyimleri temasının, oyun ve atmosfere olumsuz etkisi alt temalarında toplumun cinsiyetlere yükledikleri o özellikleri görmek mümkündür. Erkek saldırgan, hırslı, bağımsız, kendine yetebilen olumlu özellikler yanında kaba duyarsız odunsudur. Kadın ise narin, duygusal, dışa açık, olumlu özellikler; bağımlı hırslı olmayan, boyun eğici kabullenicidir (Freedman, Sears ve Carlsmith, 1989). Belirtilen bu özellikler çalışmaya katılan erkek futbolcuların ifadelerinde de yer almaktadır.

Aslında bakıldığında erkek futbolcuların kadın hakemlere yönelik olumsuz deneyimlerinin temelinde futbol alanının erkeklere ait olma düşüncesi yatmaktadır. Tolere edememe, düşük tempo, atmosferi kaldıramama, tecrübe eksikliği pozisyon kaçırma oyunu okuyamama az maça çıkma, empati kuramama gibi kodlar bunun göstergesidir. Bir kadın olarak hakemliği deneyimleyen kadınlarda toplumlumun cinsiyetlerine yükledikleri zayıf olma ve bu alanda yeri olmama gibi deneyimleri yaşamışlardır (Reid, 2016). Kaplan (2018) çalışmasında toplumsal dinamiklerin değişmesine rağmen, hatta dünyada ve ülkemizde toplumsal cinsiyet algılarının daha olumlu yönde seyir almasına rağmen futbol alanında kadınların hala kabullenilemediğini ve dışlandığını vurgulamıştır. Kadın hakemlerin deneyimlerinin incelendiği çalışmalarda da kadın hakemlerin kendilerine cinsiyetlerinden dolayı güvenilmediğini ve buna yönelik hep bir ön yargının olduğunu ifade etmişlerdir (Engin, Yüce ve Katırcı, 2019). Bu düşünce doğrultusunda kadınların futbol dünyası içerisinde sadece futbolcu ya da hakem olarak kabullenmede sorun yaşamadığını taraftar olarak da yer alırken dışlandığı vurgulanmış ve futbol eril bir alan olarak tanımlanmıştır (Sarıkulak, 2022). Futbol için eril bir alan tanımlaması sporun içinde yer alan bazı kadınlar tarafından da kabullenilmiş ve hatta futbolun kadınlara yakışmadığını ifade bile etmişlerdir (Engin, Yüce ve Katırcı, 2019).

Çalışmanın bulgularında erkek futbolcuların hakemin sahip olduğu fiziksel ve psikolojik özelliklerden dolayı bazı olumsuz deneyimlere sahip olduğu yer almaktadır. Bu olumsuz deneyimler yukarıdaki paragraflarda toplumsal cinsiyet açısından ele alınmış ve eleştirilmiştir. Fakat erkek futbolcuların yaşadıkları bu olumsuz deneyimleri yapılan çalışmada (Engin, Yüce ve Katırcı, 2019) kadın

hakemlerin kendileri tarafından onaylanmaktadır. Yani futbolcuların yaşadıkları bazı deneyimlerin haklı yönlerinin olduğu ve sadece toplumsal cinsiyet algılarıyla ilgisinin olmadığı söylenebilir. Engin, Yüce ve Katırcı(2019) çalışmalarında kadın hakemlerin mesleki deneyim ve düşüncelerini incelemiştir. Çalışmanın bulgularında kadın hakemlerin deneyimleri olumlu ve olumsuz deneyimler olmak üzere sınıflandırılmıştır. Olumsuz deneyimlerde menstrual dönemden dolayı bazen maçlarda yorgun ve güçsüz oldukları, fiziksel olarak zorlandıkları, duygusal ve hormonal değişimlerden dolayı bazen duygusal oldukları, hem fizyolojik olarak hem de fiziksel olarak erkeklere göre kendilerini kuvvetsiz görmeleri gibi deneyimler yer almaktadır. Bu deneyimlere bakıldığında mevcut çalışmada da erkek futbolcular kadın hakemlere yönelik narin olmaları, güçsüz ve kuvvetsiz olmaları, atletik olmamaları, fiziksel yetersizlik duygusal davranma, trip atma, konsantrasyon düşüklüğü gibi deneyimleri ile örtüşmektedir. Kadın hakemlerin kendi yaşadığı deneyimlerine bakıldığında bu deneyimlerin çoğunlukla biyolojik cinsiyete, erkek futbolcuların kadın hakemlere yönelik deneyimleri ise hem biyolojik hem de toplumsal cinsiyete dayanıyor diyebiliriz. Toplumsal cinsiyet kavramını ortaya atan sosyolog AnnOakley kadın ve erkek ayrımını ifade ederken biyolojik cinsiyeti, kadın ve erkeğin toplumsal açıdan eşit ve benzer olduğunu ifade ederken de toplumsal cinsiyet kavramının kullanıldığını ifade etmektedir. Bu açıdan bakıldığında kadınlığın ve erkekliğin inşasında toplumların sahip oldukları özellikler önemli bir rol oynamaktadır (Günindi Ersöz, 2021). Futbol ortamında özellikle iki cinsiyetin etkileşimde olduğu şartlarda bu tartışmanın devam edeceği düşünülmektedir. Aslında çalışmaya katılan bazı futbolcular hem biyolojik farklılıkları hem de toplumsal cinsiyet dinamiklerini baz alarak kadın hakemlerin futbolda hakem olarak yer almasını ama sadece yardımcı ya da dördüncü hakem olarak görev almalarını önermişlerdir. Bu düşünceye yönelik Futbolcu 'in düşünceleri şu şekildedir;

Benim izlenimim çok olumlu yönde değildi. Ama şunu söyleyebilirim. Orta hakem konusunda söyledim. Ama kadın yan hakem ve 4. Hakemin çok daha olumlu katkı sağladığını söyleyebilirim. Orta hakem konusunda olumsuz fikrim şu yüzden: çok fazla baskıyı kaldıramadıklarını düşünüyorum. Amatör spor da itiraz ve şiddet yüksek olduğu için buna dayanmak kolay iş değil yani ben bir erkek olarak hakemliği tercih etmiyorum. O yüzden orta hakemlerin baskıyı kaldıramadıklarını düşünüyorum ve maçın içinde koptuklarını düşünüyorum. O anlamda çok pozitif değilim. Bir de olayı bazen kişiselleştirdiklerini düşünüyorum. Yani futbolcu haklı ya da haksız her şeye

itiraz ediyor. Bu itiraz kadın hakem doğru üslupla olamadığı zaman kişiselleştirdiklerini düşünüyorum. Kararlarıyla kişiselleştiklerini düşünüyorum. Ama kadın yan hakemlerin ve 4. Hakemlerin çok çok faydalı oldukları düşünüyorum. Tansiyonu düşürmede ve yönetmede baskıyı kaldırmada çok daha rahat olduklarını düşünüyorum. Özellikle 4. Hakemin kadın olması yedek kulübelerin üzerinde harika bir etki yaratıyor. Ama orta hakemler konusunda çok pozitif değilim baskıyı kaldıramadıklarını ve olayları kişiselleştirdiklerini düşünüyorum.

Toplumun erkek ve kadınlara yüklediği bazı rol ve davranışlar vardır. Yüklenen bu rol ve davranışlardan biride futbolun eril yani erkek işi ya da alanı olduğudur. Bu sebeple bu alanda meydana gelen erkeklik ile özdeşleşmiş şiddet normal ve futbolun bir parçası olarak kabul edilmiştir (Sarikulak, 2022). Çalışmada erkek futbolcular bu şiddetin kadın hakemlerin olduğu ortamlarda daha düşük ve alt seviyelerde olduğunu, futbolun tüm öğelerinin, erkek erkeğe oldukları durumlarda verdikleri tepkileri kadın hakemin olduğu durumlarda vermediklerini vurgulamışlardır. Aslında bununda toplumsal cinsiyet düşüncesine dayandığı söylenebilir. Çünkü toplum daha insanların doğar doğmaz cinsiyetlerine göre sınıflandırılmaya ve ona göre davranış kalıpları oluşturmaya başlar. Bu gelenek erkeği güçlü, kadını narin, güçsüz ve sahip çıkılması gereken ve erkek tarafından korunan bir konuma itmektedir (Maybek ve Özateş Gelmez, 2020). Bu düşünce futbol ortamında da kadına yönelik erkek futbolcuları davranışlarında ve iletişim dillerinde dikkatli olmaya itmektedir. Buna sadece sahadaki erkek futbolcular değil antrenör ve seyircileri de kapsamaktadır. Bu durumu eril bir alan futbol ortamında şiddet ve istenmeyen davranışlardan olan küfrü azalttığı gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Kadın hakemlerin deneyimlerinin incelendiği çalışmada da kadın hakemlerin yer aldığı maçlarda atmosferin daha pozitif olduğunu ve sporcuların kendileri ile daha saygılı ve seviyeli iletişim kurmaya çalıştıklarını dile getirmişlerdir (Engin, Yüce ve Katırcı, 2019).

5.2. Sonuç

Bu çalışmada erkek futbolcuların kadın hakem maç deneyimlerinin ortaya çıkartılması ve bu deneyimlerin toplumsal cinsiyet açısından ele alınması amaçlanmıştır. Yapılan çalışmalara bakıldığında çalışmaların kadın hakemlerin deneyimlerine odaklanması, kadın hakemliği deneyimleyen yani buna maruz kalan bireylerin deneyimlerinin ortaya çıkartılmasını önemli hale getirmiştir.

Cinsiyetleri fiziksel ve fizyolojik olarak ayırırken biyolojik cinsiyet, erkek ve kadınların toplum tarafından verilen rol ve sorumluluklarını sınıflarken de toplumsal cinsiyet kavramı kullanılmaktadır. Toplum erkek ve kadına farklı rol ve sorumluluklar yüklemektedir. Bu rol ve sorumluluklar toplumdaki topluma ve kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Toplumlar spor alanlarında da kadın ve erkeklere bazı rol ve sorumluluklar yüklemiştir. Bunlara göre özellikle futbol eril bir alan olarak tanımlanmış ve kadınların bu alanda yerinin olmadığı yargısı oluşturulmuştur. Bu çalışmaya katılan erkek futbolcuların deneyimlerinde de bu toplumsal cinsiyet algısı ve kültürün yansımalarını görülmektedir.

Erkek futbolcuların kadın hakemin sahip olduğu özelliklere ilişkin deneyimlerine bakıldığında onların fiziksel, psikolojik ve oyun bilgisi açısından yetersiz görmeleri, bunun yanında maç yönetim tarzlarının oyuna ve atmosfere olumsuz etkilediği gibi deneyimlere sahip olduğu görülmüştür. Bu deneyimlerin özüne bakıldığında hem biyolojik etmenlerin hem de toplumsal cinsiyet algılarının etkisinin olduğu söylenebilir.

Bunun yanında eril bir ortam olarak konumlandırılan futbol alanında, erillikten kaynaklanan şiddet ve buna benzer istenmeyen davranışlar normal kabul edilmiştir. Kadınların bu alanda yer alması bu alanın öğeleri olan futbolcuları, antrenörleri ve seyircileri temkinli veya kontrolü davranmaya itmiştir. Futbolcuları, antrenörleri ya da seyircileri temkinli ya da kontrollü davranmaya iten sebebe bakıldığında aslında yine toplumsal cinsiyet algılarının olduğu görülmüştür. Bu olay çalışmaya katılan futbolcular tarafından olumlu bir deneyim olarak vurgulanmıştır.

Sonuç olarak; erkek futbolcuların kadın hakem maç deneyimlerinde biyolojik cinsiyetin ve toplumsal cinsiyetin etkisi olsa da aslında kadın hakemlerinde hakemlik sürecinde bunlara benzer deneyimler yaşadıkları literatürde görülmüştür.

5.3. Öneriler

Kadınların spor alanında ki yerlerine ve rollerine yönelik farklı çalışmalar mevcuttur. Bu rollerden biride hakemliktir. Hakemlik konusunda çalışmalar genelde kadın hakemlerin deneyimlerine ya da karşılaştıkları sorunlara odaklanmıştır. Bu çalışmada kadının spordaki yerini deneyimleyen erkek futbolcuların deneyimlerine

odaklanılmıştır. Gelecek çalışmalarda da farklı alanlarda kadının spordaki yerini deneyimleyen antrenör, seyirci veya yönetici gibi kesimlere odaklanması önerilebilir.

Çalışmaya katılan futbolcular kadın hakemlerin tecrübe açısından yetersiz olduklarını vurgulamışlardır. Kadın hakemlerin maç deneyimi kazanmaları daha fazla maçta görev yapmalarına yönelik politikalar hazırlanabilir.

KAYNAKÇA

- Açak, M., Düz, S., Karataş, Ö., Karademir, T., Kurak, K., ve Bayer, R. (2018). Türkiye futbol federasyonu 1. Ligindeki taraftarının fanatiklik durumlarının incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 20(3), 8-23.
- Akkaya, C. ve Kaplan, Y. (2015). Toplumsal cinsiyet bağlamında spor medyasında kadın. *International Journal of Sport Culture and Science*, 2 (Special Issue 2), 177-182. <https://doi.org/10.14486/IJSCS189>
- Alabaş, R., Akyüz, H. İ., ve Kamer, S. T. (2019). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algılarının belirlenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(44), 429-448.
- Altan Arslan, Ş. (2000). Ders kitaplarında cinsiyetçilik. Ankara: Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü.
- Baş, T. ve Akturan, U. (2017). Sosyal bilimlerde bilgisayar destekli nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Baykal, S. (1991). Üniversite öğrencilerinin cinsiyet rolleri ile ilgili kalıp yargılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 1(2), 66-75.
- Bayrakçı, M. (2007). Sosyal öğrenme kuramı ve eğitimde uygulanması. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (14), 198-210.
- Bingöl, D., Aydoğan, E., Şenel, G. ve Erden, P. (2011). Cam tavan sendromu ve kadınların hiyerarşik yükselmelerindeki engeller: TC. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Ankara Merkez Teşkilatı örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 12(1), 115-132.

- Bingöl, O. (2014). Toplumsal cinsiyet olgusu ve Türkiye'de kadınlık. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(Özel Sayı 1), 108-114.
- Cengiz, A. (2013). Kadın ruh sağlığı ve toplumsal cinsiyet; Antalya ilinde bir klinikte uygulama.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Clark, S. & Paechter, C. (2007).“Why can't girls play football?” Gender dynamics and the play ground. *Sport, Education and Society*.12(3), 261-276.
- Cumur, Ş. (2021). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği: *Kadın ve mekân*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Konya.
- Çınar, E. K. (2013). Ortaokul Türkçe ders kitaplarında toplumsal cinsiyet.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Çıtak, A. (2008). Kadınların çalışmasına yönelik tutum: Cinsiyet, cinsiyet rolü ve sosyoekonomik düzeye göre bir karşılaştırma. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Doğan Genç, D. (2023). Kadın futbol hakemlerinin kariyer engellerinin incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sakarya.
- Dökmen, Z. Y. (2009). Toplumsal cinsiyet sosyal psikolojik açıklamalar. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Engin, S, G.,Yüce, A. ve Katırcı, H. (2019). Erkek dünyasında pembe kartlar: yeşil sahalardaki kadınların hakemliğe bakışı. *GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism Recreation and Sports Sciences*. 2(1), 54-75.
- Ersöz, A. G. (2010). Türk atasözleri ve deyimlerinde kadına yönelik toplumsal cinsiyet rolleri. *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 1(6), 167-182.

- Esen, Y. (2013). Eğitim süreçlerinde cinsiyet ayrımcılığı: öğrencilik deneyimleri üzerinde yapılmış bir çözümleme. *International Online Journal of Educational Sciences*, 5(3).757-782
- Esen, Y. ve Bağlı, M. T. (2002). İlköğretim ders kitaplarındaki kadın ve erkek resimlerine ilişkin bir inceleme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1-2), 143-154.
- Eşel, E. (2005). Kadın ve erkek beyninin farklılıkları. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*. 15(3),138- 152.
- Forbes. A., Edwards. L. & Fleming, S. (2015). “Women can’t referee”: exploring the experiences of female football official swithin UK football culture. *Soccer & Society*, 16(4): 521-539.
- Freedman, J.J.& Sears, D.O. (1989). Cinsiyet rolleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 22(2), 687-724.
- Gökdağ, M. (2019). Okul yöneticilerinin spora yönelik tutumları ve kadınların spor etkinliklerine katılımlarına dair görüşlerinin araştırılması (Bartın örneği). *International Journal of Contemporary Educational Studies*. 5(1), 29-41.
- Güçlü, M. ve Yiğit, B. (2018, Haziran). *Eğitim kurumlarında görülen toplumsal cinsiyet konusunun farklı kuramlar açısından değerlendirilmesi*. International Congresses on Education. İstanbul. 232-238
- Gül, S. S. ve Nizam, Ö. K. (2021). Sosyal bilimlerde içerik ve söylem analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (42), 181-198.
- Güldü, Ö. ve Kart, M. E. (2009). Toplumsal cinsiyet rolleri ve siyasal tutumlar: Sosyal psikolojik bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 64(03), 97-116.
- Günindi Ersöz, A. (2016). Toplumsal cinsiyet sosyolojisi. Anı Yayıncılık.

- Gürpınar, B. ve Güven, Ö. (2011). Futbol hakemlerinin karşılaştıkları sportmenlik dışı davranışların incelenmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(1), 7-14.
- Hacicaferoglu, S. ve Gündoğdu, C. (2014). Surveying the exposure level of intimidation (mobbing) behaviours of the football referees. *Journal of Physical Education and Sport*, 14(1), 120-126.
- Henslin, James M. (2003). *Socialproblems*, sixth edition, prenticehall, New Jersey.
- İşler, S. ve Gürşimşek, A. İ. (2018). 3-6 yaş çocuklarının cinsel eğitiminin gerekliliği ile ilgili ebeveyn görüşlerinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 38(3), 845-867.
- Jones, C. & Edwards, L. (2013). Thewoman In Black: exposing sexist beliefs about female officialsın elite men’s football. *Sport, EthicsandPhilosophy*. 7(2), 202-216
- Kaplan, E. (2018). Spor basınında toplumsal cinsiyetin kuruluşu: Türk futbol basınında kadın (Master'sthesis, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Kavasoglu, İ. ve Yaşar, M. (2016). Toplumsal cinsiyet normlarının dışındaki sporcular. *Spor Bilimleri Dergisi*, 27(3), 118-132.
- Keskin, F. ve Uluşan, A. (2016). Kadının toplumsal inşasına yönelik kuramsal yaklaşımlara dair bir değerlendirme. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (26), 47-68.
- Koca, C. (2006). Beden eğitimi ve spor alanında toplumsal cinsiyet ilişkileri. *Spor Bilimleri Dergisi*. 17(2), 81-99.
- Koca, C. (2016). Baron Pierre de Coubertin’in olimpizm felsefesinde kadın. Ankara: Spor Yayınevi ve Kitabevi.
- Koca, C. ve Bulgu, N. (2005). Spor ve toplumsal cinsiyet: genel bir bakış. *Toplum ve Bilim Dergisi*,(103), 163-184.

- Koca, C. ve Demirhan, G. (2005). Beden eğitimi ve spor alanında toplumsal cinsiyetin yeniden üretimi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 16(4), 200-228.
- Kocaarılan, C. ve Sarıkulak, İ. (2022). Taraftarlıkta toplumsal cinsiyet düzeninin hangi sosyalizasyon pratikleri ile inşa edildiğinin incelenmesi. (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Küçükdere, A. (2019). Toplumsal cinsiyet ekseninde sporda kadın sorunları “Menteşe örneği”. (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Leymann, H. (1993). Ätiologieundhäufigkeitvon mobbing am arbeitsplatz-eineübersichtüberdiebisherigeforschung. *GermanJournal of Human Resource Management*, 7(2), 271-284.
- Özateş Gelmez, Ö. ve Taşdemir Afşar, S.(Ed.). Tarihsel kökenleri ve görünüşleriyle toplumsal cinsiyet eşitsizliği içinde. (S. 52-55). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Mert, P. ve Topçu, F. (2021). Kadın yöneticilerin kariyer engelleri hakkında bir doküman analizi. *Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi*, 4(2),285-304
- Noyan, İ. Y. Elit kadın sporcular ve kadın akademisyenler ile spor yapmayan kadınların toplumsal cinsiyet rollerinin karşılaştırılması. (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Orhan, F. VE DAĞCI, A. (2015). Ergenlikte dini kimliğin inşası: sosyal öğrenme kuramı açısından bir değerlendirme. *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(7), 115-132.
- Orta, L. (2002). Dünyada ve Türkiye’de futbol hakemliğinin başlangıcı ve gelişimi. *Spor Araştırmaları Dergisi*, 6, 16.
- Orta, L. (2011). Türkiye’de kadın futbolunun tarihçesi. Erişim: 17 Haziran 2014.
- Öntürk, Y., Karacabey, K. ve Özbar, N. (2019). Günümüzde spor denilince ilk akla neden futbol gelir? Sorusu üzerine bir araştırma. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(2), 1-12.

- Özbey, S. ve Güzel, P. (2011). Olimpik hareket ve kadın. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(25), 1-18.
- Özdemir, N. (2018). Geleceğin beden eğitimi öğretmenleri sporda kadının yerini nasıl tanımlıyor. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 16(1), 119-124.
- Özen, Ş. (1998). Türkiye’de kadın ve erkek kamu yöneticilerinin yönetim tarzı açısından farklılaşması ve eril erkek-dişil kadın varsayımının geçerliliği. *Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı*, 217-236.
- Özkar, S. (2018). Kadın futbol hakemlerinin deneyimlerinin toplumsal cinsiyet perspektifinden incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gedik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özmumcu, S. (2019). Tahkim alanında toplumsal cinsiyetin yansımaları (Hakem Seçiminde Cinsiyet Çeşitliliği). *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 77(1), 371-387.
- Özsoy, S. (2008). Türk spor medyasında kadın. *Spor Bilimleri Dergisi*, 19(4), 201-219.
- Öztürk Karataş, E. (2022). Toplumsal cinsiyet rollerinin spora yansımaları. *Beden Eğitimi ve Spor Araştırmaları*. (2), 5-52.
- Öztürk, P. ve Koca, C. (2018). Futbolda kadınlar: Bir sosyal alan olarak kadın futbol takımının analizi. *Türkiye Klinikleri Spor Bilimleri Dergisi*, 10(3). 150-163
- Öztürk, P. ve Koca, C. (2018). Uluslararası politika belgeleri kapsamında spor ve toplumsal cinsiyet politikaları. *Spor Bilimleri Dergisi*, 29(3), 114-130.
- Pina, J. A., Passos, A., Araújo, D., & Maynard, M. T. (2017). Football refereeing: An integrative review. *Psychology of Sport and Exercise*, (35), 10-26.
- Polat, Y. ve Altungül, O. (2022). Fırat üniversitesindeki kadın üniversitesindeki kadın akademisyenlerin spora yönelik tutumlarının araştırılması. Ankara: İKSAD Publishing House.
- Sadıglı, A. (2023). Futbol İzleyicilerinin Kadın Spikerlere İlişkin Görüşlerinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi (Doctoral dissertation).

(Yayımlanmamış Doktora Tezi). Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük.

Sakallı Uğurlu, N. (2003). Çalışma, “Kadınlara ve erkeklere ilişkin tutumlar ve çelişik ve duygulu cinsiyetçilik kuramı”.*Türk Psikoloji Yazıları Dergisi*. 6(11-12), 1-20.

Saraç, S. (2013). Toplumsal cinsiyet. Toplumsal cinsiyet ve yansımaları, Editörler Lerzan Gültekin, Gül Güneş, Ceylan Ertung, Aslı Şimşek, Atılım Üniversitesi Yayınları, Ankara, 27-32.

Sarıkulak, İ. (2022). Taraftarlıkta toplumsal cinsiyet düzeninin hangi sosyalizasyon pratikleri ile inşa edildiğinin incelenmesi (Master'sthesis, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).

Schmitt, D. P., Woertman, L. & Verissimo, J. (2003). Are men universally more dismissing than women? Gender differences in romantic attachment across 62 cultural regions. *Personal Relationships*, 10(3), 307-331. <https://doi.org/10.1111/1475-6811.00052>

Scruton S, Fasting K, Pfister G. & Bunuel A. (1999). It's still a man's game? The experiences of top-level European women footballers. *International Review for the Sociology of Sport*. 34(2), 99-111.

Sezen Balçıkanlı, G. ve Yıldırım, İ. (2018). Elit salon hokeyi oyuncularında empatik beceri ile prososyal davranışlar arasındaki ilişki. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 23(1), 1-8

Sivri, A. (2024). Toplumsal cinsiyet perspektifinden beden eğitimi öğretmenlerinin görüşleri ve metaforik algılar. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

Sveinson K, Hoeber L. (2016). Female sports fans experiences of marginalization and empowerment. *Journal of Sport Management*. 30(1): 8-21.

Şahin, S., Dal, S. ve Donuk, B. (2020). Basketbol hakemlerinin cam tavan algısı ve kadın hakemlerin üst klasmanlara yükselmesindeki engeller. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 18(1), 120-130.

- Talimciler, A. (2008). Futbol değil iş: endüstriyel futbol. *İletişim kuram ve araştırma dergisi*, 26(2), 89-114.
- Tutkun, Ö. F. Ve Koç, M. (2008). Mesleklere atfedilen kalıp yargılar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 41(1), 255-273.
- Udry, J. R. (1994). The nature of gender. *Demography*, 31(4), 561-573.
- Uğurlu, F. M. (2015). Türkiye’de beden eğitimi derslerinin tek cinsiyetli ve karma olması durumuna ilişkin paydaş algıları (öğrenciler, beden eğitimi öğretmenleri, veliler ve üniversite öğretim elemanları). Kırıkkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kırıkkale.
- Uğurlu, F. M. (2018). Sporda cinsiyet ayrımı. İstanbul. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Urhan, B. ve Etiler, N. (2011). Sağlık sektöründe kadın emeğinin toplumsal cinsiyet açısından analizi. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2(29), 191-216.
- Ünlü, N. E. E. (2003). 3-6 yaş döneminde çocuğu bulunan ana-babaların çocuklarıyla cinsel etkileşim düzeylerinin belirlenmesi (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Vargel Pehlivan, P. (2017). Toplumsal cinsiyet bağlamında kuramsal yaklaşımlar: bir literatür taraması. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(31), 497-521.
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (35), 29-56.
- Web.1. <https://www.tff.org/default.aspx?pageID=286&ftxtID=15573> Erişim Zamanı: 08 Ocak 2024, 11:23.
- Web.2. <https://inside.fifa.com/womens-football/member-associations-survey-report-2023> Erişim Zamanı: 08 Ocak 2024, 11:25.
- Web.3. https://www.eurosport.com.tr/futbol/turkiyenin-kadin-futbolu-karnesi-kadinlar-dunya-kupasi-betul-usta_sto7316308/story.shtml Erişim Zamanı: 15 Ekim 2023 15:36.

- Web.4. <https://www.trthaber.com/haber/spor/kadin-futbol-hakemlerinin-hedefi-super-ligde-gorev-almak-827531.html>Erişim Zamanı: 04Nisan 2024 10:36.
- Web.5. <https://www.kasfad.org/wp-content/uploads/KASFAD-raporu.pdf>Erişim Zamanı: 04Nisan 2024 16:38.
- Yaprak, P. (2006). Feminist teorilerin sporla ilgili yaklaşımlarının Türkiye’de elit spor ekseninde analizi (Doctoraldissertation), Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Yaprak, P. ve Amman, M. T. (2009). Sporda kadınlar ve sorunları. *TürkiyeKick Boks Federasyonu Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 39-49.
- Yılmaz, E. Ö. (2019). *Sosyal bilgiler dersi ile bütünleştirilmiş toplumsal cinsiyet temelli etkinliklerin toplumsal cinsiyete dayalı meslek seçimine yönelik tutumlara etkisi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Yüksel, M. (2014). Cinsiyet ve spor. *Tarih Okulu Dergisi*, 7(19), 663-684.
- Zafer, C. (2018). Güreşçilerin toplumsal cinsiyet algıları ile güreş sporuna yaklaşımları arasındaki ilişki. *Sosyolojik Düşün Dergisi*. 3(1-2), 29-41.
- Zehir Topkaya, E. (2006). Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi*. 2(2),113-118.
- Zelyurt, M, K. ve Altıok, A, N. (2021). Sporda toplumsal cinsiyet yaklaşımı: kadın voleybolcuların toplumsal deneyimleri üzerine niteliksel bir araştırma. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*. 8(3), 293-317.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Merve ÖZDEMİR

Eğitim Bilgileri

Lise: Kız Teknik Anadolu Meslek ve Meslek Lisesi

Lisans: Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği (Yükseköğretim Üçüncüğü)

Yüksek Lisans: Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Beden Eğitimi ve Spor Tezli Yüksek Lisans Programı

Yabancı Dil: İngilizce

Seminer & Sertifika Bilgileri

2. Kademe Tenis Antrenörlüğü – Türkiye Tenis Federasyonu

1. Kademe Floor Curling Antrenörlüğü- Türkiye Curling Federasyonu

1. Kademe Voleybol Antrenörlüğü- Türkiye Voleybol Federasyonu

Futbol Hakemliği – Türkiye Futbol Federasyonu Kadın Bölgesel Yardımcı Hakemi

Cankurtaran-Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu

Latin Dansları Eğitimi

Bilimsel Faaliyetleri: Özdemir, M., Ulaş, M. Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğrenme Ortamlarının Yapılandırma Yaklaşım Açısından Değerlendirilmesi- 17.

Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi – 2019, Antalya.

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurum: Burdur Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü-Tenis Antrenörü

